

POP Pankki -ryhmä

TILINPÄÄTÖSTIEDOTE

1.1.–31.12.2016

SISÄLTÖ

TOIMITUSJOHTAJAN KATSAUS	3
POP PANKKI -RYHMÄN TILINPÄÄTÖSTIEDOTE 1.1.–31.12.2016	4
POP Pankki -ryhmän vuosi 2016 lyhyesti	4
POP Pankki -ryhmä ja POP Pankkien yhteenliittymä	5
Toimintaympäristö	6
POP Pankki -ryhmän liiketoiminta	6
Liiketoimintasegmenttien kehitys	9
POP Pankki -ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinta sekä riskiasema	11
Tallettajän ja sijoittajan suoja	16
POP Pankkiliitto osk:n hallinto	16
Henkilöstö ja palkitseminen	17
Yhteiskuntavastuu	17
Tilikauden jälkeiset tapahtumat	17
Vuoden 2017 näkymät	17
Tunnuslukujen laskentakaavat	19
TILINPÄÄTÖSTIEDOTE	21
POP Pankki -ryhmän tuloslaskelma	21
POP Pankki -ryhmän laaja tuloslaskelma	22
POP Pankki -ryhmän tase	23
Laskelma POP Pankki -ryhmän oman pääoman muutoksista	24
POP Pankki -ryhmän rahavirtalaskelma	26
LIITTEET	28
LIITE 1 POP Pankki -ryhmä ja puolivuosisikatsauksessa vertailutietona esitettävä taloudellinen lisäinformaatio	28
LIITE 2 POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteet	30
LIITE 3 Aikaisempiin tilikausiin kohdistuva virhe kiinteistöomaisuuden poistoissa	31
LIITE 4 POP Pankki -ryhmän toimintasegmentit	32
LIITE 5 Korkotuotot ja -kulut	38
LIITE 6 Palkkiotuotot ja -kulut, netto	39
LIITE 7 Sijoitustoiminnan nettotuotot	40
LIITE 8 Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	41
LIITE 9 Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu	42
LIITE 10 Lainat ja saamiset	44
LIITE 11 Sijoitusomaisuus	45
LIITE 12 Vahinkovakuutustoiminnan varat	45
LIITE 13 Velat luottolaitoksille ja asiakkaille	46
LIITE 14 Vahinkovakuutustoiminnan velat	46
LIITE 15 Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	47
LIITE 16 Annetut ja saadut vakuudet	47
LIITE 17 Taseen ulkopuoliset sitoumukset	47
LIITE 18 Käyvät arvot arvostusmenetelmän mukaisesti	48
LIITE 19 Lähipiiritiedot	52
LIITE 20 Vakavaraisuus	53

TOIMITUSJOHTAJAN KATSAUS

PARASTA ASIAKASKOKEMUSTA YHTENLIITTYMÄN ENSIMMÄISENÄ TOIMINTAVUOTENA

POP Pankkien yhteenliittymän ensimmäinen toimintavuosi 2016 oli liiketoiminnallisesti tuloksellinen. Talletukset, lainat ja oma pääoma kasvoivat strategian mukaisesti, samoin ryhmän liikevoitto kasvoi edellisestä vuodesta. Pidimme ykkössijan Pohjoismaiden parhaassa asiakastytyytyväisyydessä EPSI Ratingin tutkimuksen mukaan. Kovasta muutosvauhdista huolimatta POP Pankki -ryhmä panosti edelleen vahvaan alueelliseen läsnäoloon sekä korkeaan tavoitettavuuteen.

Yhteenliittymän myötä POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitoksena toimiva Bonum Pankki Oyj sai investointitason luottoluokituksen ja laski liikkeelle ensimmäisen joukkolainavelkakirjansa. Kansainvälisten pääomamarkkinoiden turvin pystymme entistäkin tehokkaammin turvaamaan asiakkaidemme rahoitustarpeet.

Neljä vuotta sitten perustamastamme POP Vakuumuksesta on tullut markkinoiden nopeimmin kasvava vahinkovakuutusyhtiö. Digitaalinen liiketoimintamalli on osoittautunut oikeaksi - nuori yhtiö on markkinajohtaja verkossa tehdyissä autovakuutuksissa ja sen asiakasmäärä saavutti 90 tuhannen asiakkaan rajapyykin.

Haluan kiittää asiakkaitamme, henkilökuntaamme, hallintoamme ja yhteistyökumppaneitamme hyvin menneestä vuodesta 2016!

Pekka Lemettinen

Toimitusjohtaja
POP Pankkiliitto

POP PANKKI -RYHMÄ KASVAA JA DIGITALISOITUU

Vuoden 2016 aikana ryhmätasoinen strategiaprosessi eteni suunnitellusti. Strategian tavoitteena oli tunnistaa toimintaympäristön muutosilmiöt sekä kirkastaa tulevaisuudenkuva vuosille 2017-2020. Uudella strategialla vastaamme erityisesti asiakaskokemukseen, uusiin liiketoimintamalleihin sekä osaamisen kehittämiseen. Finanssialan murros ja nopeasti kehittyvä teknologia vaativat meiltä aikaisempaa ketterämpää yrityskulttuuria.

Uusimme nyt pankkiryhmämme perusrakenteita sekä tiivistämme ryhmän yhtiöiden välistä yhteistyötä POP Pankki -brändin vahvistamiseksi. Asiakkaat edellyttävät verkko- ja mobiiliasioinnilta jatkuvasti enemmän. Siksi yksinkertaistamme asiakaspalvelumme prosesseja sekä sisäisiä työtapojamme. Tuomme pankkitoimintaan tytäryhtiöissä saamiamme oppeja; digitaalista asiakaspalvelua, ketterää tuotekehitystä sekä korkeaa automaatioastetta. Uudistustyön tavoitteena on tehdä kuluttajille ja yrittäjille tehokas ja kaikissa kanavissa tavoitettava pankki - yhdistelmä kattavaa konttoriverkostoa sekä kehittyviä digitaalisia palveluita.

POP PANKKI -RYHMÄN TILINPÄÄTÖSTIEDOTE 1.1.–31.12.2016

POP Pankki -ryhmän vuosi 2016 lyhyesti

VAKAATA KASVUA, TULOSPARANNUSTA JA PARASTA ASIAKASKOKEMUSTA

- Tulos ennen veroja 17,0 (12,0) miljoonaa euroa (+41,0 %)
- Tase 4 229,4 (4 071,6) miljoonaa euroa (+3,9 %)
- Ydinvakavaraisuussuhde (CET1-%) 20,9 (20,2) %
- Omavaraisuusaste 10,9 (10,5) %
- POP Pankilla on Pohjoismaiden paras asiakastytyvyisyys (EPSI Rating 2016)
- Vakuutusasiakasmäärä kasvoi 25,4 %

KESKEISIÄ TAPAHTUMIA

- Vuosi 2016 oli 31.12.2015 toimintansa aloittaneen POP Pankkien yhteenliittymän ensimmäinen toimintavuosi.
- POP Pankki -ryhmän strategiset kehitysohjelmat käynnistettiin.
- POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj sai investointitason luottoluokituksen S&P Global Ratingsilta (luottoluokitus BBB ja lyhytaikainen luottoluokitus A-2).
- Bonum Pankki Oyj laski liikkeeseen ensimmäisen monivuotisen joukkovelkakirjalainan määrältään 100 miljoonaa euroa.
- Yhteenliittymälle vahvistetut sisäiset ohjaus- ja valvontamenettelyt otettiin käyttöön ja niitä kehitettiin edelleen.
- Visa Europen myynnistä Visa Inc:lle tuloutui 4,0 miljoonan euron tuotto POP Pankeille ja Bonum Pankki Oyj:lle.
- POP Pankkien vakuusrahasto purettiin.
- Uusi verkkopalvelu poppankki.fi otettiin käyttöön.
- Suomen Vahinkovakuutus Oy lanseerasi ensimmäisenä Suomessa ajomäärän mukaan hinnoitellun kasko- ja liikennevakuutustuotteen POP Kilsan.

POP Pankki -ryhmä ja POP Pankkien yhteenliittymä

POP Pankki -ryhmä on suomalainen finanssiryhmä, joka tarjoaa vähittäispankkipalveluja henkilöasiakkaille, pienyrityksille ja maa- ja metsätalousyrityksille sekä vahinkovakuutuspalveluja henkilöasiakkaille. Osuustoimintataustaisen POP Pankki -ryhmän tavoitteissa korostuu terveen ja kannattavan liiketoiminnan lisäksi asiakaskokemuksen kehittäminen.

POP Pankit ovat 1900-luvun alussa perustettuja osuuspankkeja, jotka vuosina 1997-1998 organisoituivat POP Pankkiliitto osk:n ja POP Pankkien vakuusrahaston jäsenpankkien muodostamaksi pankkiryhmäksi. Ryhmän liiketoiminta laajeni, kun digitaalisia vakuutuspalveluja tarjoava Suomen Vahinkovakuutus Oy aloitti toimintansa vuonna 2012. POP Pankkien oma keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj rakennettiin vuosina 2013-2014 ja se aloitti keskusluottolaitosroolissa helmikuussa 2015 korvaten aiemmin keskusluottolaitoksesta toimineen Aktia Pankki Oyj:n.

Vuoden 2015 lopussa POP Pankkiliitto osk ja sen jäsenluottolaitokset muodostivat POP Pankkien yhteen-

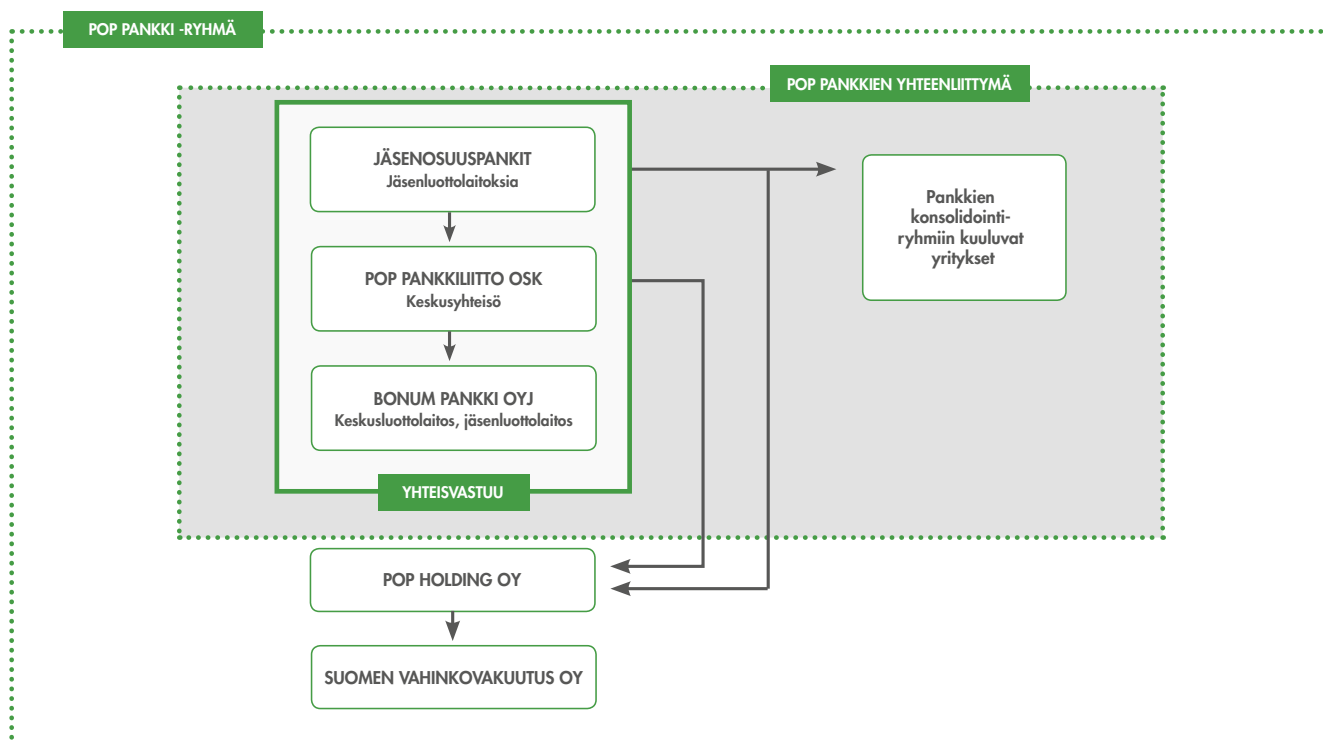
liittymän. POP Pankkiliitto osk sai Finanssivalvonnalta talletuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisön toimiluvan joulukuussa 2015 ja POP Pankkien yhteenliittymä aloitti toimintansa 31.12.2015.

POP Pankki -ryhmällä tarkoitetaan vuonna 2015 syntynyttä juridista kokonaisuutta, jonka muodostavat POP Pankit ja POP Pankkiliitto osk sekä näiden määräysvallassa olevat yhteisöt. POP Pankki -ryhmän merkittävimmät asiakasliiketoimintaa harjoittavat yhtiöt ovat:

- 26 POP Pankkiliitto osk:n jäsenosuuspankkia, jotka käyttävät markkinointinimeä POP Pankki
- Bonum Pankki Oyj, joka on POP Pankkien keskusluottolaitos ja POP Pankkiliitto osk:n tytäryhtiö
- Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka käyttää aputoiminimeä POP Vakuutus

Alla olevassa kuvassa on esitetty POP Pankki -ryhmän rakenne sekä yhteenliittymään ja yhteisvastuun piiriin kuuluvat yhteisöt. Keskusyhteisönä toimiva POP Pankkiliitto osk vastaa POP Pankki -ryhmän ryhmäohjauksesta ja valvonnasta talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain (24.6.2010/599) (jäljempänä Yhteenliittymälaki) mukaisesti.

POP Pankki -ryhmä, POP Pankkien yhteenliittymä ja yhteisvastuu

POP PANKKI -RYHMÄN RAKENTEESTA TAPAHTUNEET MUUTOKSET

POP Pankit myivät helmikuussa yhdessä omistamansa tytäryhtiön Optium Oy:n osakkeet UB Omaisuudenhoito Oy:lle. POP Pankkien vakuusrahasto purettiin suunnitellusti kesäkuussa ja varat jaettiin jäsenpankeille. Vakuusrahastolle ei ollut enää tarvetta POP Pankkien yhteenliittymän aloitettua toimintansa.

POP PANKKI -RYHMÄN YHDISTELTY TILINPÄÄTÖS

Yhteenliittymälain mukaan keskusyhteisön on laadittava keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä tilinpäätös noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja.

POP Pankki -ryhmän velvollisuus laatia yhdistelty tilinpäätös syntyi POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan aloittamishetkellä. Vuoden 2015 tilinpäätös kattoi kauden päättymispäivän 31.12.2015 liitetietoineen. Virallisen IFRS-tilinpäätöksen liitetietona annettiin lisäksi taloudellista lisäinformaatiota, joka kattoi IFRS-standardien mukaisesti laaditut tiedot tilikaudelta 1.1.-31.12.2015 sekä vertailukaudelta 1.1.-31.12.2014. Myös vuoden 2016 tilinpäätös sisältää taloudellista lisäinformaatiota toiminnan aloittamista edeltäneeltä vertailukaudelta 1.1.-31.12.2015. Taloudellisen lisäinformaation tarkoituksena on antaa hyödyllistä tietoa markkinoille POP Pankki -ryhmän toiminnan tuloksellisuudesta ja tuloksen muodostumisesta.

POP Pankki -ryhmän liiketoimintasegmentit ovat pankki-toiminta ja vakuutustoiminta.

Toimintaympäristö

POP Pankki -ryhmä keskittyy pankkitoiminnassaan erityisesti yksityisasiakkaisiin, maaseutuyrityksiin, kuten maa- ja metsätalousyrityksiin, sekä pienyrityksiin. Pankkiliiketoiminnassa painottuvat pankkien pääkonttoripaikkakunnat, jotka sijaitsevat pienehköissä kaupungeissa ja kunnissa. Pankkiliiketoiminta on ryhmätasolla kuitenkin hyvin maantieteellisesti hajautunutta kasvukeskusten ja uuskonttorien edustaessa viime vuosien tärkeintä kasvualuetta. Vahinkovakuutustoiminnan osalta liiketoiminta on hyvin maantieteellisesti hajautunutta.

POP Pankki -ryhmän toiminnan kannalta keskeisimpiä tekijöitä ovat kotimaan yleinen talouskehitys, toimialan

sääntelymuutokset sekä yleinen markkinakorkojen taso. Matalan korkotason jatkuminen lisää pankkitoiminnan kannattavuuden haasteita ja alan sääntelyuudistukset sitovat kehitysresursseja. Toimialalla kilpailu on monimuotoistumassa esimerkiksi maksamisen, sijoittamisen ja lainaamisen alueilla. Myös perinteiset pankit kehittävät edelleen kilpailukykyänsä.

Suomen talouskehityksessä tapahtui varovainen käänne parempaan suuntaan vuoden 2016 aikana. Työttömyys kääntyi vuoden aikana laskuun ja erityisesti rakennusalan investoinnit lisääntyivät voimakkaasti. Teollisuuden ja myös viennin kehitys oli edelleen vaatimatonta, mutta näkymät parantuivat selvästi, kun hallituksen johdolla saatiin aikaiseksi tuottavuuden paranemista tukeva kattavuudeltaan laaja kilpailukyky sopimus. Sen arvioidaan tukevan teollisuuden ja erityisesti viennin kilpailukykyä. Kuluttajien ostovoimaa ja siten esimerkiksi kotimaisen kaupan ja palvelualan näkymiä heikentävää vaikutusta pyrittiin ratkaisussa kompensoimaan tuloverotuksen keventämisellä. Yrityssektori hyötyi myös edelleen alhaisesta energian hinnasta ja korkotasosta. Maatalouden osalta kannattavuus kääntyi kasvuun, mutta jäi edelleen matalalle tasolle vertailussa pitemmän aikavälin tasoihin.

Alhainen korkotaso ja inflaatio tukivat erityisesti velkaa omaavien kotitalouksien tilannetta. Asuntomarkkinoille leimaa-antavana oli vuokrien jatkuva nousu sekä asuntojen hintakehityksen alueellinen eriytyminen. Erityisesti pääkaupunkiseudun ja myös eräiden muiden kasvukeskusten asuntojen hintatasot jatkoivat nousuaan korkealle tasolle suhteessa kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin. Muilla alueilla asuntojen hintakehitys on ollut vaatimatonta ja joillakin alueilla hinnat ovat jopa laskeneet. Myös myyntiajoissa on nähty kasvavia eroja alueiden ja asuntotyyppien välillä.

POP Pankki -ryhmän liiketoiminta

ASIAKKUUDET

POP Pankin perusarvona on osuustoiminnallisuus, joka tarkoittaa aktiivista asiakkaan ja toimintaympäristön hyvinvoinnin edistämistä, tasa-arvoisuutta sekä vastuullista pitkäjänteistä toimintatapaa. Tarjoamme aidosti asiakkaan tarpeita, tilanteita ja toiveita toteuttavaa palvelua, jossa päätökset tehdään paikallisesti. Vuoden 2016 tutkimusten mukaan POP Pankilla oli edelleen Pohjoismaiden pankeista tyytyväisimmät asiakkaat

(EPSI Rating asiakastyytyväisyystutkimus) ja paras pankkipalvelu Suomessa (Taloustutkimuksen kansallinen asiakaspalvelupalaute -tutkimus).

POP Pankeilla oli tilikauden 2016 lopussa 249,9 (241,3) tuhatta asiakasta ja Suomen Vahinkovakuutus Oy:llä 91,7 (73,1) tuhatta asiakasta.

POP Pankit ovat panostaneet henkilökohtaiseen asiakaspalveluun, jota jatkuvasti kehitetään. Tilikauden 2016 aikana POP Pankit jatkoivat asiakasarvon kehittämistä tarjoten asiakkailleen juuri kunkin asiakkaan tarvitsemia palveluja. POP Taloushetki -palvelussa käydään pankin asiantuntijan opastuksella läpi asiakkaan elämäntilanne ja taloudelliset ratkaisut siihen. Palvelusta on saatu asiakkailta hyvää palautetta. POP Pankeilla oli vuoden lopussa 85 konttoria ja palvelupistettä.

Pankkitoiminnassa merkittävä strateginen kehittämiskohde on asiakaskokemuksen parantaminen digitaalisissa palveluissa. Tilikauden aikana uudistettiin mm. pankin verkkopalvelu poppankki.fi.

Pankin digitaalisten palvelujen kehittämiselle antaa vahvaa taustatukea POP Pankki -ryhmään kuuluva Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka POP Vakuutus -verkkokaupallaan on finanssialan edelläkävijöitä kansainvälisestikin tarkasteltuna. POP Vakuutuksen digitaaliset palvelut on alusta pitäen suunniteltu asiakkaan näkökulmasta ymmärrettäviksi ja helposti käytettäviksi. Keskeistä on myös verkkokaupan toiminnan jatkuva analysointi ja kehittäminen.

Suomen Vahinkovakuutus Oy:llä ei ole perinteisiä asiakaspalvelukonttoreita. Myynti ja asiakaspalvelu hoidetaan digitaalisissa kanavissa: verkossa ja mobiilissa. Osoituksena sähköisen palvelun toimivuudesta on Suomen Vahinkovakuutus Oy:n asiakasmäärän 25,4 prosentin kasvu tilikaudella. Autovakuutuksia myyvät lisäksi asiamiehinä toimivat autoliikkeet ja katsastusasemat. Suomen Vahinkovakuutus Oy:n vakuutuksia myydään kahdella eri brändillä: POP Vakuutus ja Säästöpankin vakuutukset. POP Vakuutus on Suomen Vahinkovakuutus Oy:n aputoiminimi.

KESKEISET TAPAHTUMAT TILIKAUDELLE 2016

Vuosi 2016 oli POP Pankkien yhteenliittymän ensimmäinen toimintavuosi, jonka aikana yhteenliittymälle vahvistetut sisäiset ohjaus- ja valvontamenettelyt otettiin käyttöön ja niitä kehitettiin edelleen. Vuonna

2015 vahvistetun strategian toteutushankkeet etenivät suunnitellusti.

POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj julkisti maaliskuussa 150 miljoonan euron sijoitustodistusohjelman ja toukokuussa 750 miljoonan euron joukkovelkakirjalainaohjelman. Kesäkuussa Bonum Pankki laski liikkeeseen joukkovelkakirjalainaohjelman puitteissa ensimmäisen monivuotisen joukkovelkakirjalainan määrältään 100 miljoonaa euroa. Laina on noteerattu Helsingin Pörsissä.

POP Pankkien yhteistyö Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n luottojen välittäjänä on päättymässä ja valtaosa POP Pankkien välittämistä asuntoluotoista siirrettiin pankkien omiin taseisiin toisella vuosipuoliskolla. Siirrot kasvattivat ryhmän luottokantaa n. 3 prosenttia. Jäljellä olevat luotot tullaan siirtämään pankkien taseisiin kesään 2017 mennessä. POP Pankit myivät omistamansa Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n osakkeet Aktia Oyj:lle syyskuussa.

Marraskuussa 2015 julkistettu Visa Europan myynti yhdysvaltalaiselle Visa Inc. -yhtiölle toteutui kesäkuussa. Kaupasta kirjattu myyntivoitto tarkentui loppuvuonna, kun POP Pankit saivat suorituksen kauppahinnasta. Kaupasta tuloutui POP Pankki -ryhmälle yhteensä 4,0 miljoonan euron kertaluonteinen tuotto.

POP Pankkien vakuusrahasto purettiin suunnitelman mukaisesti kesäkuussa ja sen varat palautettiin jäsenpankeille. Vakuusrahastolle ei ollut enää tarvetta yhteenliittymän aloitettua toimintansa. Vakuusrahaston purkaminen ei vaikuttanut POP Pankki -ryhmän tuottoihin, mutta aiheutti POP Pankki -ryhmälle verokulun, joka heikensi tilikauden tulosta.

Suomen Vahinkovakuutus Oy lanseerasi markkinoiden ensimmäisen kilometripohjaisen autovakuutus tuotteen, POP Auto Kilsan, joka kattaa sekä liikenne- että kaskovakuutuksen. Tuotteen lanseeraus saavutti laajasti näkyvyyttä valtamedioissa ja sai hyvää palautetta asiakkailta.

LUOTTOLUOKITUS

POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj hankki toukokuussa S&P Global Ratingsilta (S&P) kansainvälisen luottoluokituksen. S&P myönsi Bonum Pankki Oyj:lle pitkäaikaisen investointitason luottoluokituksen (investment grade) 'BBB' ja lyhytaikaisen

luottoluokituksen 'A-2'. Annettu luokitus heijastelee S&P:n käyttämien kriteerien mukaan tehtyä arviota, jossa arvioitiin muun muassa POP Pankki -ryhmän liiketoiminta-asemaa, taloudellista suoriutumista, pääoma- ja likviditeettipuskureita, riskiprofiilia sekä varainhankintaa. S&P:n antama vakaa näkyvä kuvastaa POP Pankki -ryhmän vahvaa vakavaraisuutta, liiketoiminnan vakautta ja ennustettavuutta sekä odotuksia yhteenliittymän myötä paranevasta tehokkuudesta. Luottoluokitus säilyi ennallaan S&P:n tarkastelussa marraskuussa vakain näkymin.

LIIKETOIMINNAN KEHITYS (VERTAILUKAUSI 1.1.-31.12.2015*)

POP Pankki -ryhmän tulos parani merkittävästi edellisestä vuodesta. Tulos ennen veroja oli 17,0 (12,0) miljoonaa euroa, missä kasvua edelliseen vuoteen oli 41,0 prosenttia. POP Pankki -ryhmän tase oli tilikauden lopussa 4 229,4 (4 071,6) miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan tuotot kasvoivat 11,2 prosenttia 114,9 (103,3) miljoonaan euroon. Talletus- ja luottokannan hyvä kehitys kasvatti korkokatetta yhä laskeneista negatiivisista markkinakoroista huolimatta 62,4 (61,2) miljoonaan euroon. Palkkiotuotot kasvoivat 33,1 (32,5) miljoonaan euroon, mutta palkkiotuottojen ja -kulojen nettomäärä kuitenkin pieneni 28,4 (30,2) miljoonaan euroon, koska muut palkkiokulut kasvoivat edellisvuodesta. Kaupankäynnin nettotuotot säilyivät edellisvuoden tasolla 0,5 (0,5) miljoonassa eurossa.

Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat merkittävästi 8,9 (2,7) miljoonaan euroon. Sijoitustoiminnan tuottoja

kasvatti Bonum Pankin Visa Europan osakkeen myynnistä kirjaama myyntivoitto 1,5 miljoonaa euroa sekä vertailukautta pienemmät arvonalentumiset osakkeista ja osuuksista. Myös vakuutustoiminnan nettotuotot paranasivat merkittävästi ja olivat 8,1 (5,2) miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muita tuottoja kasvatti niin ikään POP Pankkien Visa-transaktiosta kirjaamat tuotot 2,5 miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muut tuotot olivat yhteensä 6,5 (3,4) miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan kulut kasvoivat 5,6 prosenttia 91,2 (86,3) miljoonaan euroon. Henkilöstökulut olivat 40,1 (37,1) miljoonaa euroa. Henkilöstökuluja lisäsivät vakuutustoiminnan voimakas kasvu sekä yhteenliittymän ja keskusluottolaitostoiminnan kehittämiseen liittyvä resurssointi. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat Bonum Pankki Oyj:n laajentuneen liiketoiminnan aiheuttamista järjestelmäkuluista ja muiden ICT-järjestelmien kehittämispanostuksista johtuen 45,7 (43,4) miljoonaan euroon. Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä olivat 5,4 (5,8) miljoonaa euroa.

Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista olivat 6,7 (5,0) miljoonaa euroa. Tulos ennen veroja oli 17,0 (12,0) miljoonaa euroa. POP Pankkien vakuusrahasen purkamisesta aiheutunut verokulu 2,0 miljoonaa euroa rasitti tilikauden tulosta. Purkamisessa varojen palauttaminen jäsenpankeille kasvatti niiden verotettavaa tulosta, mutta palautus ei sisälly POP Pankki -ryhmän tulokseen, koska kyseessä oli ryhmän sisäinen järjestely. Tuloverojen määrä oli 6,6 (3,6) miljoonaa euroa ja tilikauden tulos oli 10,3 (8,4) miljoonaa euroa.

*Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015.

POP PANKKI -RYHMÄN TUNNUSLUVUT

(1000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Liikevaihto	137 449	126 963
Korkokate	62 417	61 237
% liikevaihdosta	45,4 %	48,2 %
Tulos ennen veroja	16 958	12 023
% liikevaihdosta	12,3 %	9,5 %
Liiketoiminnan tuotot yhteensä	114 851	103 292
Liiketoiminnan kulut ilman poistoja yhteensä	-85 733	-80 474
Kulu-tuottosuhte	74,6 %	77,9 %
Taseen loppusumma	4 229 417	4 071 635
Oma pääoma	463 021	423 716
Kokonaispääoman tuotto, ROA %	0,2 %	0,2 %
Oman pääoman tuotto, ROE %	2,3 %	2,1 %
Omavaraisuusaste, %	10,9 %	10,4 %
Ydinvakavaraisuussuhde, (CET1) %	20,9 %	20,2 %
Vakavaraisuussuhde, (TC) %	21,3 %	20,8 %
Arvon alentumistappiot luotoista ja muista saamisista	-6 731	-4 961

* Tunnusluvut perustuvat POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015 edeltävältä ajalta esitettävään taloudelliseen lisäinformaatioon. Vuodelta 2015 esitetyt tunnusluvut on oikaistu kiinteistöyhteisöjen poistojen oikaisun vuoksi.

Liiketoimintasegmenttien kehitys

PANKKITOIMINTA

POP Pankki -ryhmän pankkitoimintasegmentin muodostavat vähittäispankkitoimintaa harjoittavat POP Pankit ja niiden keskusluottolaitoksena toimiva Bonum Pankki Oyj.

Asiakkuudet

POP Pankeilla oli vuoden 2016 lopussa 249,9 (241,3) tuhatta asiakasta. Asiakkaista 84,4 (84,0) prosenttia on yksityisasiakkaita, 7,9 (7,9) prosenttia yrityksiä ja 4,3 (4,6) prosenttia maa- ja metsätalousasiakkaita.

Asiakkaista 86,1 (84,5) tuhatta oli vuoden lopussa myös POP Pankkien jäseniä. 15 POP Pankkia on laskenut liikkeelle vuonna 2015 käyttöön otettuja oman pääoman ehtoisia sijoitusinstrumentteja. Suuri osa POP Osuuksien merkinnöistä on toteutettu siten, että vakavaraisuuspääomasta poistuvia lisäosuuksia on muutettu POP Osuuksiksi. POP Pankkien jäsenet olivat merkin-

neet tilikauden päättyessä POP Osuuksia yhteensä 43,5 (17,9) miljoonaa euroa. Lisäosuuksien määrä pieneni tilikauden aikana 58,2 miljoonasta eurosta 37,5 miljoonaan euroon. POP Osuuksiksi muutettujen lisäosuuksien määrä oli 25,6 (11,3) miljoonaa euroa.

POP Pankeille on keskeistä parhaan asiakaskokemuksen tarjoaminen ja sen kehittäminen. POP Pankit ovat olleet koko 2000-luvun puolueettomien asiakastytyväisyystutkimusten ja asiakaspalvelututkimusten parhaimpia. Vuoden 2016 tutkimusten mukaan POP Pankilla oli edelleen Pohjoismaiden pankeista tyytyväisimmät asiakkaat (EPSI Rating syksyn 2016 asiakastytyväisyystutkimukset Pohjoismaissa) ja paras pankkipalvelu Suomessa (Taloustutkimuksen kansallinen asiakaspalvelupalaute -tutkimus 2016).

Liiketoiminnan kehitys (vertailukausi 1.1.-31.12.2015*)

Pankkitoiminnan varat olivat yhteensä 4 271,2 (4 081,8) miljoonaa euroa. Talletukset kasvoivat 4,9 prosenttia ja tilikauden lopussa talletuskanta oli 3 511,0

*Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015.

(3 347,2) miljoonaa euroa. Luottokanta kasvoi 6,2 prosenttia 3 216,2 (3 029,0) miljoonaan euroon. Luottokannan kasvusta noin kolme prosenttia johtui pankkien välittämien luottojen siirrosta Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n taseesta pankkien omiin taseisiin.

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 39,0 prosenttia 29,8 (21,5) miljoonaan euroon. Tilikauden tulos oli 23,1 (17,6) miljoonaa euroa, kasvua 30,7 prosenttia. Kulujen ja tuottojen suhde oli 0,63 (0,69).

Tulosta kasvattivat korkokatteen myönteinen kehitys sekä sijoitustoiminnan ja liiketoiminnan muiden tuottojen kasvu. Liiketoiminnan tuotot kasvoivat yhteensä 109,1 (98,5) miljoonaan euroon. Luotto- ja talletuskannan hyvä kasvu kompensoi yhä laskeneiden markkinakorkojen negatiivisen vaikutuksen korkokatteeseen, joka kasvoi 1,7 prosenttia vertailukaudesta 62,7 (61,6) miljoonaan euroon. Palkkiotuottojen ja -kulujen nettomäärä pieneni 22,5 (27,5) miljoonaan euroon ja kaupankäynnin nettotuotot säilyivät edellisvuoden tasolla 0,5 (0,5) miljoonassa eurossa. Sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 7,1 (3,8) miljoonaa euroa sisältäen Visa Europen osakkeesta saadun myyntivoiton 1,5 miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan muut tuotot kasvoivat 16,3 (5,1) miljoonaan euroon, jossa merkittävimmät erät ovat POP Pankkien vakuusrahaston varojen palautuksesta tuloutunut 10,0 miljoonaa euroa ja Visa-transaktiosta tuloutettu 2,5 miljoonaa euroa. POP Pankkien vakuusrahaisto purettiin kesäkuussa, jolloin sen varat palautettiin jäsenpankeille. POP Pankki -ryhmän sisäinen varojen jako ei sisälly ryhmän tulokseen, mutta palautukseen liittyvä verokulu 2,0 miljoonaa euroa rasittaa ryhmän tilikauden tulosta. Ryhmän omassa pääomassa kannatusmaksujen palautus näkyy siirtona oman pääoman rahastoista voittovaroihin.

Liiketoiminnan kulut olivat yhteensä 72,6 (72,1) miljoonaa euroa. Henkilöstökulut kasvoivat 30,1 (29,0) miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muut kulut 38,9 (38,8) miljoonaa euroa pysyivät vertailukauden tasolla. Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä olivat 3,5 (4,2) miljoonaa euroa.

Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista kasvoivat. Yhteenliittymän ohjeistuksen mukaisesti pankeissa kiinnitettiin huomiota saamiskohtaisten ar-

vonalentumisten oikea-aikaiseen kirjaamiseen. Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista olivat 6,7 (5,0) miljoonaa euroa, josta lopulliset luottotappiot muodostivat 2,0 (4,3) miljoonaa euroa. Arvonalentumistappiot olivat 0,21 (0,16) prosenttia luottokannasta. Yli 90 päivää erääntyneet saamiset luotto- ja takauskannasta pysyivät edellisvuoden tasolla ollen 0,75 (0,76) prosenttia luottokannasta.

VAKUUTUSTOIMINTA

Vahinkovakuutussegmentin muodostaa Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka tuottaa henkilöasiakkaille suunnattuja vahinkovakuutuksia. Vakuutusyhtiö tarjoaa tavanomaisimmat henkilöasiakkaiden vahinkovakuutukset, joita myydään pääasiassa digitaalisissa kanavissa.

Asiakkuudet

Suomen Vahinkovakuutus Oy aloitti asiakasliiketoimintansa vuoden 2012 lopulla. Neljässä vuodessa yhtiö on kasvanut voimakkaasti. Tilikauden päättyessä yhtiöllä oli 91,7 (73,1) tuhatta asiakasta. Yhtiö sai vuonna 2016 keskimäärin 3,4 (2,9) tuhatta uutta asiakasta kuukaudessa. Asiakaskyselyissä yhdeksän kymmenestä asiakasta suosittelee POP Vakuutusta. Sähköisissä kanavissa toimivalla yhtiöllä on asiakkaita laajasti koko Suomessa.

Merkittävimmät jakeluyhteistyökumppanit ovat POP Pankki -ryhmä sekä Säästöpankkiryhmä. Pankit ohjaavat omia asiakkaitaan sekä verkkokauppaan että välittävät yhteydenottopyyntöjä Suomen Vahinkovakuutus Oy:n palvelukeskukseen. Yhtiö panosti myös autoliike- ja autokatsastuskanavaan solmimalla yhteistyösopimuksia uusien toimijoiden kanssa.

Liiketoiminnan kehitys (vertailukausi 1.1.-31.12.2015*)

Vakuutustoiminnan nettotuotot kasvoivat 47,8 prosenttia 5,2 miljoonasta eurosta 8,1 miljoonaan euroon. Tilikauden tulos oli -3,3 (-5,2) miljoonaa euroa.

Toimintavuoden keskeisenä tavoitteena oli parantaa yhtiön vahinkosuhdetta hinnoittelua ja riskinvalintaa tarkentamalla sekä korvausprosesseja kehittämällä. Vahinkosuhte parantui 81 prosentista 77 prosenttiin. Yhtiö investoi edelleen toimintaprosessien automatisointiin ja palveluprosessien digitalisoimiseen. Liikekulusuh-

*Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015.

de parantui 37 prosentista 34 prosenttiin. Toiminnalta odotetaan tuloksen kääntymistä positiiviseksi seuraavan vuoden kuluessa.

Vuonna 2016 Suomen Vahinkovakuutus Oy myi 103,1 (80,8) tuhatta uutta vakuutus sopimusta ja sai maksutuloa yhteensä 34,6 (30,4) miljoonaa euroa. Maksutulosta noin 90 prosenttia kertyy vakuutusluokkaryhmistä moottoriajoneuvon vastuu ja maa-ajoneuvot. Tapaturma ja sairaus, palo- ja muu omaisuusvahinko sekä muu ensivakuutus kerryttävät maksutulosta yhteensä 10 prosenttiin osuuden. Vakuutusmaksutuotot tilikauden päättyessä olivat 33,0 (28,1) miljoonaa euroa. Kasvua edellisestä vuodesta oli 17,4 prosenttia. Korvauskulut olivat yhteensä 25,3 (22,9) miljoonaa euroa, jossa kasvua 10,5 prosenttia. Korvauskulut muodostuivat maksetuista korvauksista 21,5 (20,3) miljoonaa euroa korvausvastuun muutoksesta 4,8 (2,5) miljoonaa euroa ja korvausvastuun muutoksen jälleenvakuuttajan osuuden kasvusta -1,1 (0,1) miljoonaa euroa. Tilikaudella tuli tietoon kolme jälleenvakuutuksen omapidätysrajan ylittänyttä vahinkoa, joista tehtiin jälleenvakuutusvaraukset vastuuelkaan.

Henkilöstökulut kasvoivat 6,5 (5,3) miljoonaa euroon. Liiketoiminnan muut kulut pienenevät ja olivat 3,5 (3,7) miljoonaa euroa ja poistot 1,3 (1,3) miljoonaa euroa. Liiketoiminnan kulut olivat yhteensä 11,3 (10,4) miljoonaa euroa.

MUUT TOIMINNOT

Muihin toimintoihin sisältyivät kesäkuussa purettu POP Pankkien vakuusrahasto, POP Holding Oy, POP Pankkiliitto osk ja muut POP Pankki -ryhmään yhdisteltävät pankki- ja vakuustointimientasegmentteihin sisällyttämättömät yhteisöt. Muut toiminnot ei ole raportoitava segmentti POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä.

POP Pankkien yhteenliittymän aloittamisen jälkeen POP Pankkiliitto osk hoitaa myös vakuusrahastolle kuuluneet tehtävät. Tämän johdosta POP Pankkien vakuusrahasto purettiin kesäkuussa 2016 ja sen varat palautettiin jäsenpankeille. POP Pankeille palautuksesta tuloutui liiketoiminnan muihin tuottoihin 10,0 miljoonaa euroa, joka sisältyy pankkitoiminnan tulokseen. Ryhmän sisäinen järjestely ei sisälly ryhmän tulokseen, mutta verokulu 2,0 miljoonaa euroa rasittaa ryhmän tulosta.

Muut muihin toimintoihin sisältyvät yhteisöt ovat pääasiassa kiinteistöyhtiöitä.

POP Pankki -ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinta sekä riskiasema

RISKIENHALLINNAN PERIAATTEET JA ORGANISOINTI

POP Pankki -ryhmässä riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että kaikki merkittävät liiketoiminnasta aiheutuvat riskit tunnistetaan, arvioidaan ja mitataan, ja että niitä valvotaan säännöllisesti ja että ne ovat oikeassa suhteessa yhteenliittymän ja yksittäisen jäsenluottolaitoksen tai yrityksen riskinkantokykyyn. Riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että yksittäinen jäsenluottolaitos ei ota toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä muodostuisi oleellista uhkaa jäsenluottolaitoksen, keskusyhteisön tai koko yhteenliittymän vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. Riskejä koskeva ohjeistus ja päätöksenteko noudattavat terveitä ja varovaisia liiketoiminnan periaatteita. Riskienhallinnan periaatteiden rikkomiseen puututaan sovittujen toimintamallien mukaisesti.

Merkittävimmät POP Pankki -ryhmän toimintaan liittyvät riskit ovat luottoriski, likviditeettiriski ja rahoitustaseen korkoriski sekä vakuustointiminnassa vakuutusriski. POP Pankki -ryhmän strategia linjaa ryhmän riskinottohalukkuuden. Liiketoimintaa harjoitetaan maltillisella riskitasolla siten, että riskit pystytään täysimääräisesti hallitsemaan. POP Pankki -ryhmään kuuluvat yritykset ottavat liiketoiminnassaan itsenäisesti liiketoimintaan kuuluvat risksinsä.

POP Pankkiliitto osk yhteenliittymän keskusyhteisönä valvoo Yhteenliittymälain 17 §:n mukaisesti riskienhallintajärjestelmien riittävyyttä ja toimivuutta jäsenluottolaitosten ja yhteenliittymän tasolla ja vastaa ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnasta. Keskusyhteisö antaa jäsenluottolaitoksille niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi sitovia ohjeita riskien ja vakavaraisuuden hallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta. Lisäksi jäsenluottolaitoksille on asetettu valvontamittari- ja yhteisiä liiketoiminnan ohjausrajoja, joilla varmistetaan siitä, että yksittäisen jäsenluottolaitoksen ottamat riskit ovat hyväksyttävissä rajoissa.

Keskusyhteisö valvoo, että jäsenluottolaitokset noudattavat toiminnassaan lakia, asetuksia, viranomaisten antamia ohjeita ja määräyksiä, omia sääntöjään sekä ryhmän sisäisiä sitovia ohjeita. Keskusyhteisössä on liiketoiminnoista riippumaton riskien valvontatoiminto, joka hoitaa riskien valvontatehtäviä sekä säännösten

noudattamisen varmistamista valvova compliance-toiminto ja sisäinen tarkastus.

Riskienhallinta kuuluu olennaisena osana sisäiseen valvontaan. Sisäisellä valvonnalla on tarkoitus tuottaa kohtuullinen varmuus mm. tavoitteiden ja päämäärien saavuttamisesta, toiminnan tuloksellisuudesta ja luotettavuudesta, toiminnan asianmukaisuudesta ja tehokkuudesta, lakien ja säännösten noudattamisesta sekä toimintaan liittyvien riskien hallinnasta. Sisäistä valvontaa toteutetaan POP Pankki -ryhmässä kaikilla organisaatiotasolla.

Riskienhallintaa ja vakavaraisuuden hallintaa on kuvattu tarkemmin tilinpäätöksen liitteessä 4. EU:n vakavaraisuusasetuksen N:o 575/2013 (CRR) edellyttämät riskijä koskevat tiedot on esitetty lisäksi POP Pankki -ryhmän yhdistellyn IFRS-tilinpäätöksen Pilari III -liitetiedoissa.

PANKKITOIMINNAN RISKIT

Luottoriski

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena. Eräntyneiden saamisten tunnusluvut säilyivät vertailuvuoden tasolla. Henkilöasiakkaille myönnettävien luottojen osuus luottokannasta nousi hieman. Saamisryhmäkohtaisesti kirjattujen arvonalentumistappioiden määrä säilyi lähellä vertailuvuoden tasoa, kun taas saamiskohtaiset arvonalentumistappiot kasvoivat. POP Pankeissa kiinnitettiin tilikaudella erityistä huomioita saamiskohtaisten arvonalentumisten kirjausperiaatteisiin ja yhtenäisten periaatteiden noudattamiseen.

Luottokanta kasvoi tilikaudella 6,2 prosenttia päätyen 3 216,2 (3 029,0) miljoonaan euroon. Välitettyjen Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n kiinnitysluottojen määrä vuoden lopussa oli 33,3 (203,1) miljoonaa euroa. Pääosa luotonannosta kohdistuu vähäriskiseen henkilöasiakasluotukseen. Henkilöasiakkaille myönnettyjen luottojen osuus luottokannasta oli 65,9 (64,1) prosenttia, yritysten osuus 16,1 (16,8) prosenttia ja maatalousyrittäjien osuus 18,0 (19,1) prosenttia. Asuinkiinteistövakuudellisten luottojen osuus luottokannasta oli 64,8 (63,0) prosenttia.

POP Pankkien yhteenliittymän yli 90 päivää eräntyneenä olleet saamiset olivat 0,75 (0,76) prosenttia luottokannasta. Yhteenliittymän 30-90 päivää eräntyneenä olleet saamiset olivat vuoden 2016 lopussa 1,53 (1,53) prosenttia luottokannasta.

Tilikauden 2016 lopussa luottoihin ja saamisiin kohdistuvat arvonalentumiset olivat yhteensä 21,7 (16,9) miljoonaa euroa. Näistä saamiskohtaisia arvonalentumisia oli yhteensä 18,8 (14,2) miljoonaa euroa ja saamisryhmäkohtaisia arvonalentumisia yhteensä 2,9 (2,8) miljoonaa euroa.

POP Pankkien yhteenliittymän toimiala- ja asiakasriskit ovat hajautuneita. Vuoden 2016 lopussa yhteenliittymällä oli yksi asiakaskokonaisuus, jonka kokonaisvastuut ylittivät 10 prosenttia yhteenliittymän omista varoista ja luokitellaan näin ollen suureksi asiakasriskiksi EU:n vakavaraisuusasetuksen 392 artiklan mukaan. Asiakaskokonaisuus kuuluu POP Pankki -ryhmään.

Likviditeettiriski

POP Pankki -ryhmän maksuvalmiusasema säilyi tilikauden aikana vahvana. Jäsenluottolaitosten likviditeettiä säätelevä viranomaisvaade LCR (maksuvalmiusvaatimus, liquidity coverage ratio) oli vuoden 2016 alussa 70 prosenttia, josta se nousi 80 prosenttiin 1.1.2017 ja nousee edelleen 100 prosenttiin 1.1.2018 mennessä. POP Pankkien yhteenliittymän LCR-tunnusluku 31.12.2016 oli 220 (202) prosenttia. Yhteenliittymällä oli 31.12.2016 LCR- kelpoisia likvidejä varoja ennen arvonalentumisia 450,3 (434,3) miljoonaa euroa, joista 15,2 (39,8) prosenttia oli käteistä ja keskuspankkisaatavia, 73,7 (48,7) prosenttia erittäin likvidejä tason 1 arvopapereita ja 11,1 (11,5) prosenttia muita likvidejä varoja.

Myös POP Pankki -ryhmän rahoitusasema säilyi tilikauden aikana vahvana. Talletusten osuus luottokannasta pysyi korkealla tasolla ja rahoituksen saatavuus laajentui yhteenliittymän keskusluottolaitoksen avaaman tukkuvarainhankinnan kautta. Keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj on yhteenliittymän ensimmäisen toimintavuoden aikana saanut S&P Global Ratingsilta pitkäaikaisen investointitason (investment grade) luottoluokituksen 'BBB' ja laskenut liikkeeseen ensimmäisen joukkovelkakirjalainansa (100 miljoonan euron vakuudeton kolmen vuoden seniorilaina) osana toukokuussa 2016 perustettua 750 miljoonan euron joukkovelkakirjaohjelmaa. Lisäksi Bonum Pankki Oyj:llä on 150 miljoonan euron sijoitustodistusohjelma, jonka puitteissa pankki voi laskea liikkeelle korkeintaan 12 kk:n mittaisia velkakirjoja. Tukkuvarainhankinnan avaaminen monipuolistaa yhteenliittymän varainhankintaa ja tukee ryhmän kasvua. Pidemmän aikavälin rahoitusaseman arvioidaan kehittyvän positiivisesti, kun rahoituksen

saatavuus monipuolistuu ja ryhmän sisäinen rahoituksen välitys tehostuu.

Markkinariski

Pankkitoiminnan markkinariskejä syntyy jäsenluottolaitosten rahoitustaseista, jotka koostuvat anto- ja ottolainauksesta, markkinaehtoisesta jälleerahoituksesta sekä sijoitus- ja likviditeettisalkuista. Markkinariskiasema säilyi tilikauden aikana maltillisena. Pankkitoiminnan merkittävin markkinariski on rahoitustaseen korkoriski, jota seurataan ja rajoitetaan sekä nykyarvomenetelmän että tulo-riskimallin kautta. Markkinariskiä syntyy myös jäsenluottolaitosten sijoitustoiminnasta, jonka pääasialliset tarkoitukset ovat likviditeettiylijäämän sijoittaminen ja likviditeettireservin ylläpitäminen. Jäsenluottolaitosten liiketoimintaan ei lähtökohtaisesti kuulu varsinainen kaupankäyntitoiminta (trading).

Sijoitustoiminnasta syntyvää markkinariskiä rajoitetaan omaisuusluokkien allokaation kautta sekä omaisuusluokittain ja vastapuolittain asetettavilla riskirajoilla. Luotonannossa ei oteta lainkaan valuutariskiä. Jäsenluottolaitos voi tehdä vain yhteenliittymän riskienvalvontatoiminnon luvalla suoria valuuttamääräisiä sijoituksia, sijoituksia strukturoituihin tuotteisiin tai johdannaissopimuksia. Johdannaisten käyttö on rajoitettu rahoitustaseen korkoriskin suojaustarkoitukseen.

Operatiiviset riskit

Operatiivisten riskien toteutumista pyritään minimoimaan henkilöstön jatkuvalla kehittämisellä ja kattavilla toimintaohjeilla, sekä sisäisen valvonnan toimenpiteillä muun muassa eriyttämällä mahdollisuuksien mukaan asioiden valmistelu, päätöksenteko, toimeenpano ja valvonta toisistaan.

Merkittävimpiin tuotteisiin, palveluihin, toimintoihin, prosesseihin ja järjestelmiin liittyvät operatiiviset riskit tunnistetaan liiketoiminnan tekemässä uuden tuotteen tai palvelun arviointiprosessissa, jonka riskien valvontatoiminto katselmoi. Lisäksi jäsenluottolaitokset suorittavat säännöllisesti operatiivisten riskien itsearviointia. Osa operatiivisten riskien aiheuttamista tappioista suojataan vakuutusturvalla. Tietojärjestelmien toimintahäiriöistä aiheutuviin riskeihin on varauduttu jatkuvuus-suunnittelulla.

VAKUUTUSTOIMINNAN RISKIT

Tarkastelukaudella merkittävimmät vakuutusriskit ovat liittyneet liiketoiminnan kannattavuuskehitykseen ja siinä erityisesti hinnoittelun ja asiakasvalinnan kehittämiseen ja liiketoiminnan volyymien riittävään kasvattamiseen kannattavuusnäkökulma huomioden.

Merkittävimmät operatiiviset riskit ovat edelleen liittyneet IT-järjestelmäkokonaisuuden rakentamiseen ja vakuutustoiminnan prosessien hallittuun skaalaamiseen ja kehittämiseen myynti-, asiakas- ja korvausvolyymeiden kasvaessa. Tietoturvariskit ovat verkossa toimivalle yhtiölle merkittäviä, joten niiden hallintaan panostetaan voimakkaasti. Sijoitustoiminta on ollut turvaavaa eikä siihen ole kohdistunut merkittäviä riskejä.

Suomen Vahinkovakuutus Oy:n hallitus hyväksyy vuosittain yhtiön riskienhallintasuunnitelman.

VAKAVARAISUUDEN HALLINTA

Vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on varmistaa POP Pankkien yhteenliittymän pääomien riittävä määrä, laatu ja niiden tehokas käyttö. Pääomilla katetaan yhteenliittymän liiketoimintastrategiasta ja -suunnitelmasta aiheutuvat olennaiset riskit ja turvataan yhteenliittymän häiriötön toiminta odottamattomien tappioiden varalta. Tavoitteeseen pyritään dokumentoidulla ja systemaattisella vakavaraisuuden hallintaprosessilla, joka kytkeytyy kiinteästi yhteenliittymän ja jäsenluottolaitosten strategiaprosessiin ja liiketoiminnan suunnitteluun sekä johtamiseen.

Jäsenluottolaitokset tunnistavat ja arvioivat toimintaansa liittyvät riskit kattavasti ja mitoittavat riskinkantokykynsä vastaamaan riskien yhteismäärää. Vakavaraisuutensa turvaamiseksi pankki asettaa riskiperusteiset pääomataavoitteet ja laatii pääomasuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Pääomasuunnitelman laatimisessa käytetään yhteenliittymän jäsenluottolaitoksissa yhtenäisiä, keskusyhteisön riskien valvontatoiminnon määrittelemiä laskentamenetelmiä.

POP Pankkien yhteenliittymän omat varat muodostuvat jäsenosuuksista, vanhan osuuskuntalain mukaisista lisäosuuksista, POP Osuuksista, kertyneistä voittovaroista sekä muista vapaista rahastoista. EU:n vakavaraisuusasetus N:o 575/2013 ei tunnista jäsenosuuspankkien aiemmin käyttämiä lisäosuuksia päämainstrumentiksi. Lisäosuus ei ole uuden sääntelyn mukaan enää jäsen-

osuuspankkien omien varojen erä. Vakavaraisuusasetusta on sovellettu 1.1.2014 alkaen, mutta lisäosuuksia koskevien siirtymäsäännösten osalta soveltaminen muuttuu asteittain. Osa yhteenliittymän jäsenosuuspankeista on vuodesta 2015 lähtien laskenut liikkeelle uutta, omiin varoihin laskettavaa pääomainstrumenttia, POP Osuutta. POP Osuuksia oli vuoden 2016 lopussa laskettu liikkeelle yhteensä 43,5 (17,9) miljoonaa euroa. Uusmerkinnän lisäksi vanhoja lisäosuuksia on muunnettu POP Osuuksiksi.

Vuoden 2016 lopussa POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuus oli hyvällä tasolla. Yhteenliittymän vakavaraisuussuhde oli 21,3 (20,8) prosenttia ja ydinvakava-

raisuussuhde (CET1-%) 20,9 (20,2) prosenttia. Yhteenliittymä ei lue tilikauden voittoa omiin varoihin.

Lakisäätelinen alaraja vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja ydinpääomalle 4,5 prosenttia. Vuoden 2015 alussa otettiin 8 prosentin vähimmäisvakavaraisuusvaatimuksen lisäksi käyttöön kiinteä lisäpääomavaatimus 2,5 prosenttia sekä muuttuva lisäpääomavaatimus, jonka viranomaiset voivat tarvittaessa asettaa 0 - 2,5 prosentin tasolle. Finanssivalvonta ei ole toistaiseksi asettanut muuttuvaa lisäpääomavaatimusta suomalaisille vastuille, joista yhteenliittymän jäsenluottolaitosten luotto- ja vastapuoliriski lähes kokonaan muodostuu.

VAKAVARAISUUDEN YHTEENVETO

(1000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Omat varat		
Ydinpääoma ennen vähennyksiä	486 655	461 632
Vähennykset ydinpääomasta	-5 245	-6 089
Ydinpääoma (CET1) yhteensä	481 410	455 542
Ensisijainen lisäpääoma ennen vähennyksiä	6 897	10 545
Vähennykset ensisijaisesta lisäpääomasta	-	-
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	6 897	10 545
Ensisijainen pääoma (T1 = CET1 + AT1)	488 307	466 087
Toissijainen pääoma ennen vähennyksiä	2 759	3 164
Vähennykset toissijaisesta pääomasta	-	-
Toissijainen pääoma (T2) yhteensä	2 759	3 164
Omat varat yhteensä (TC = T1 + T2)	491 065	469 251
Riskipainotetut erät yhteensä	2 308 526	2 252 853
josta luottoriskin osuus	2 084 072	2 038 332
josta vastuun arvonoikaisuriski (CVA)	1 321	3 599
josta markkinariskin osuus (valuuttakurssiriski)	25 597	24 892
josta operatiivisen riskin osuus	197 536	186 031
Luottolaitoslain mukainen kiinteä lisäpääomapuskuri (2,5 %)	57 713	56 321
Vastasyklinen pääomapuskuri	222	253
Ydinvakavaraisuussuhde (CET1-%)	20,9 %	20,2 %
Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla (T1-%)	21,2 %	20,7 %
Kokonaisvakavaraisuussuhde (TC-%)	21,3 %	20,8 %
Vähimmäisomavaraisuusaste		
Ensisijainen pääoma (T1)	488 307	466 087
Vastuut yhteensä	4 291 563	4 283 948
Vähimmäisomavaraisuusaste, %	11,4 %	10,9 %

Tallettajan ja sijoittajan suoja

Talletussuojasta säädetään rahoitusvakausviranomaisesta annetussa laissa. Lain mukaan talletussuojasta vastaa Rahoitusvakausvirasto, jonka hallinnoima rahoitusvakausrahasto muodostuu kriisinvakuutusrahastosta ja talletussuojarahastosta. Talletussuojarahaston varoista korvataan tallettajan samassa talletuspankissa olevat korvauskelpoiset talletukset, kuitenkin yhteensä enintään 100 000 euroa. Talletussuojarahaston maksut katettiin tilikaudella aiemman kansallisen talletussuojarahaston varoista.

Talletuspankkien yhteenliittymän jäsenenä olevia talletuspankkeja pidetään talletussuojan kannalta yhtenä talletuspankkina. Tämän johdosta saman tallettajan talletussuoja kaikista POP Pankkien yhteenliittymän jäsenluottolaitoksissa (POP Pankit ja Bonum Pankki Oyj) olevista talletuksista on yhteensä 100 000 euroa.

Myös sijoittajien korvausrahastoa koskevan lainsäädännön mukaan POP Pankkien yhteenliittymän jäsenluottolaitoksia pidetään sijoittajan suojan kannalta yhtenä pankkina. Korvausrahastosta korvataan enintään 20 000 euroa.

POP Pankkiliitto osk:n hallinto

POP Pankkiliitto osk:n jäseniä ovat 26 jäsenosuuspankkia (POP Pankkia) ja Bonum Pankki Oyj. Jäsenosuuspankit käyttävät sääntöjen mukaista äänivaltaa POP Pankkiliiton osuuskunnan kokouksessa, joka nimittää hallintoneuvoston. Sääntöjen mukaan Bonum Pankki Oyj:llä liiton tytäryhtiönä ei ole äänivaltaa osuuskunnan kokouksessa.

POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvostoon kuuluu sääntöjen mukaan vähintään kolme (3) ja enintään kolmekymmentäneljä (34) osuuskunnan kokouksen valitsemaa jäsentä siten, että jokaisesta jäsenluottolaitoksesta on valittava yksi (1) jäsen, ei kuitenkaan jäsenluottolaitoksena toimivasta keskusyhteisön tytäryhteisöstä.

Hallintoneuvostoon kuului vuonna 2016 yhteensä 26 jäsentä siten, että jokaisesta jäsenluottolaitoksesta valittiin yksi (1) jäsen. Hallintoneuvoston puheenjohtajaksi ja varapuheenjohtajaksi voidaan valita vain jäsenluottolaitoksen hallituksen tai hallintoneuvoston puheenjohtaja. Hallintoneuvoston puheenjohtajana toimi Hannu Saarimäki (Keuruun Osuuspankin hallituksen puheen-

johtaja) ja varapuheenjohtajana Harri Takala (Pohjanmaan Osuuspankin hallituksen puheenjohtaja).

POP Pankkiliitto osk:n hallitukseen kuuluu vähintään viisi (5) ja enintään seitsemän (7) hallintoneuvoston valitsemaa jäsentä siten, että kultakin sääntöjen mukaiselta yhteistoiminta-alueelta valitaan vähintään yksi (1) jäsen. Hallituksen jäsenistä enemmistön tulee olla työtai toimitushteessa jäsenluottolaitokseen. Hallituksen jäsenen toimikausi on kolme vuotta luettuna hallintoneuvoston valinnasta päättäneen kokouksen päättymisestä hallintoneuvoston kolmen vuoden kuluttua seuraavan valinnoista päättävän kokouksen päättymiseen. Näistä jäsenistä eroaa vuosittain lähinnä kolmannesta oleva lukumäärä toimikauden mukaan.

Hallituksen jäsenmäärä nostettiin tilikauden aikana kuudesta seitsemään jäseneseen ja valittiin hallitukseen yksi uusi, POP Pankki -ryhmästä riippumaton jäsen.

Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

POP Pankkiliitto osk:n hallituksen jäseninä ovat toimineet seuraavat henkilöt:

- **Petri Jaakkola** (Lapuan Osuuspankki) puheenjohtaja 16.3.2016 lähtien, johon asti varapuheenjohtaja
- **Juha Niemelä** (Liedon Osuuspankki) hallituksen jäsen, varapuheenjohtaja 16.3.2016 lähtien
- **Ari Heikkilä** (Konneveden Osuuspankki) hallituksen jäsen
- **Marja Pajulahti** (POP Pankki -ryhmästä riippumaton jäsen) hallituksen jäsen 29.9.2016 lähtien
- **Soile Pusa** (Siilinjärven Osuuspankki) hallituksen jäsen, puheenjohtaja 16.3.2016 asti
- **Teemu Teljosuo** (Kurikan Osuuspankki) hallituksen jäsen
- **Hannu Tuominiemi** (Suupohjan Osuuspankki) hallituksen jäsen

POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtajana toimi 31.12.2016 asti **Heikki Suutala** ja toimitusjohtajan sijaisena **Timo Hulkko**. POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvosto käynnisti elokuussa 2016 POP Pankkiliitto osk:n pitkäaikaisen toimitusjohtaja Heikki Suutalan pyynnöstä uuden toimitusjohtajan hakuprosessin. Marraskuussa 2016 uudeksi toimitusjohtajaksi valittiin **Pekka Lemet-**

finen, joka aloitti toimessa 1.1.2017. Ennen siirtymistään POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtajaksi Lemettinen toimi Suomen Vahinkovakuutus Oy:n toimitusjohtajana. Suomen Vahinkovakuutus Oy:n hallitus on käynnistänyt uuden toimitusjohtajan hakuprosessin joulukuussa 2016.

POP Pankkiliitto osk:n tilintarkastajana toimii tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab päävastuullisena tilintarkastajanaan KHT **Johanna Gråsten**.

Henkilöstö ja palkitseminen

HENKILÖSTÖ

POP Pankki -ryhmään työsuhteessa vuoden 2016 lopussa oli 741 (695) henkilöä, joista pankkitoiminnassa 565 (555) henkilöä, vahinkovakuutustoiminnassa 116 (96) henkilöä ja muissa toiminnoissa 60 (44) henkilöä.

PALKITSEMINEN

Palkitsemisjärjestelmällä tarkoitetaan niitä päätöksiä, sopimuksia, toimintaperiaatteita ja menettelytapoja, joita noudatetaan johdon ja henkilöstön palkitsemisessa.

Palkitseminen jakautuu kiinteään ja muuttuvaan palkanosaan. Kiinteällä palkanosalla tarkoitetaan tiettyyn ajanjaksoon sidottua palkkaa ja muuttuvalla palkanosalla palkkionsaajan suoritukseen tai taloudellisiin tekijöihin sidottua palkkiota. Muuttuva palkanosä käsittää sekä lyhyen että pitkän aikavälin palkitsemisen. Lyhyen aikavälin palkitsemisessa ansaintajakso on kalenterivuosi ja palkkio maksetaan rahana.

POP Pankki -ryhmässä muuttuva palkitseminen on yrityskohtaista. POP Pankki -ryhmässä ei ole käytössä yhtenäistä palkitsemisjärjestelmää. Palkitsemisjärjestelmät ovat kunkin jäsenluottolaitoksen tai yrityksen liiketoimintastrategian, tavoitteiden ja arvojen mukaisia ja vastaavat yrityksen pitkän aikavälin etua. Palkitsemisjärjestelmät ovat sopusoinnussa hyvän ja tehokkaan riskienhallinnan ja riskinkantokyvyn kanssa. Palkitseminen ei kannusta toiminnassa riskinottoon, joka ylittäisi jäsenluottolaitoksen tai yrityksen riskinkantokyvyn perusteella määritellyn tai muuten kestävän riskitason.

Jäsenluottolaitoskohtaiset ja yrityskohtaiset palkitsemisjärjestelmät perustuvat EU-lainsäädäntöön, kansalliseen lainsäädäntöön sekä Finanssivalvonnan määräyksiin ja ohjeisiin.

Yhteiskuntavastuu

Osuustoiminnallisten yritysten POP Pankki -ryhmään on sisäänrakennettu yhteiskuntavastuu. POP Pankki -ryhmän arvona on sekä asiakkaan että toimintaympäristön hyvinvoinnin edistäminen. Tätä POP Pankki -ryhmä toteuttaa kaikessa toiminnassaan jokapäiväisinä pieninä tekoina. Myös ryhmän yritysten terveestä liiketoiminnasta ja kannattavuudesta huolehtiminen sekä pitkäjänteinen kehittäminen ovat osa yhteiskuntavastuuta.

POP Pankki -ryhmä maksoi tilikauden tuloksesta vuodelta 2016 veroja yhteensä 6,6 (3,6) miljoonaa euroa. POP Pankki -ryhmän pääyhtiöiden kotipaikat kattavat 28 eri paikkakuntaa, jolloin verot kohdentuvat hyvin niille alueille, joissa asiakkaat toimivat. Palkkoja POP Pankki -ryhmä maksoi yhteensä 32,1 (30,2) miljoonaa euroa.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

Finanssivalvonta on myöntänyt 30.1.2017 POP Pankkiliitto osk:lle luvan päättää Yhteenliittymälain 21, 21a, 21b ja 23 §:n mukaisista vapautuksista jäsenluottolaitoksille. Luvan mukaisten vapautusten myöntämisestä päättää POP Pankkiliitto osk:n hallitus.

POP Pankkiliiton hallituksella ei ole tiedossa muita sellaisia tilikauden päättymisen jälkeisiä tapahtumia, joilla olisi olennaista vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksessä esitetyn informaation kannalta.

Vuoden 2017 näkymät

POP Pankki -ryhmän toiminnassa vuonna 2017 painottuvat uuden strategian mukaisten kehityshankkeiden edistäminen. Tärkeimmät kehityshankkeet ovat digitaalisten ja mobiilipalveluiden kehittäminen, pankkien taustatoimintojen tehostaminen, ryhmään kuuluvien yhtiöiden synergioiden hyödyntäminen sekä vakuutusyhtiön hyvän kasvuvauhdin ylläpitäminen. Keskeinen tavoite on myös parantaa POP Pankkien kasvuedellytyksiä ja kannattavuutta tehostamalla likviditeetin hallintaa ja optimoimalla tasehallintaa POP Pankkien yhteenliittymässä. Kehityshankkeet ovat ratkaisevassa asemassa, jotta POP Pankki -ryhmä parantaa kustannustehokkuuttaan ja saavuttaa tulevaisuuden kasvutavoitteensa.

POP Pankki -ryhmän tulokseen vaikuttavat useat tekijät, joista tärkeimmät ovat yleinen taloustilanne, korko- ja

osakekurssien vaihtelu sekä alueellinen kilpailu. Talouden kehittymiseen liittyy edelleen paljon epävarmuustekijöitä Suomessa ja Euroopassa. Korkotason odotetaan pysyvän matalalla tasolla, mikä vaikeuttaa korkokatteiden kasvattamista.

Digitalisaatio lisää yleisesti alan tehokkuutta mutta kiristää samalla kilpailua kuluttajien vertailumahdollisuuksien lisääntyessä.

Varjopankkitoiminta valtaa vähitellen alaa, ottaen perinteisiltä pankeilta osan finanssialan tuotoista ja kasvusta. Samalla toimiluvan omaavien finanssirytysten kehityspanostuksista merkittävä määrä joudutaan osoittamaan jatkuvasti lisääntyvien säädösten toimeenpanoon.

Haasteellisessa liiketoimintaympäristössä POP Pankki -ryhmän tavoitteena on vuonna 2017 saavuttaa vähintään vuoden 2016 tasoa oleva POP Pankki -ryhmän tulos sekä säilyttää vakavaraisuus ja asiakastyytyväisyys erinomaisella tasolla. Toiminnallisena tavoitteena on luoda edellytyksiä liiketoiminnan pitkän aikavälin kasvulle ja kannattavuudelle sekä hintakilpailukyvyille.

LISÄTIETOJA:

Toimitusjohtaja Pekka Lemettinen, puh. 040 5035411
ja johtaja Timo Hulkko, puh. 0500 894 008

Tunnuslukujen laskentakaavat

Liikevaihto

Korkotuotot, palkkiotuotot, kaupankäynnin nettotuotot, sijoitustoiminnan nettotuotot, vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot, liiketoiminnan muut tuotot, suojauslaskennan nettotuotot

Liiketoiminnan tuotot yhteensä

Korkokate, palkkiotuotot ja -kulut netto, kaupankäynnin nettotuotot, sijoitustoiminnan nettotuotot, vahinkovakuutus-toiminnan nettotuotot, liiketoiminnan muut tuotot, suojauslaskennan nettotuotot"

Liiketoiminnan kulut yhteensä

Henkilöstökulut, liiketoiminnan muut kulut (ei sisällä poistoja)

Kulut/tuotot-suhde, %

$$\frac{\text{Liiketoiminnan kulut yhteensä}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

Oman pääoman tuotto (ROE), %

$$\frac{\text{Katsauskauden tulos}}{\text{Oma pääoma ja määräysvallattomien osuus}} \times 100$$

Koko pääoman tuotto (ROA), %

$$\frac{\text{Katsauskauden tulos}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (vuoden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Omavaraisuusaste, %

$$\frac{\text{Oma pääoma ja määräysvallattomien osuus}}{\text{Taseen loppusumma}} \times 100$$

Ydinvakavaraisuussuhde (CET1) %

$$\frac{\text{Ydinpääoma (CET1)}}{\text{Riskipainotetut saamiset yhteensä}} \times 100$$

Ensisijainen pääomasuhde, (T1) %

$$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (T1)}}{\text{Riskipainotetut saamiset yhteensä}} \times 100$$

Vakavaraisuussuhde, (TC) %

$$\frac{\text{Omat varat yhteensä (TC)}}{\text{Riskipainotetut saamiset yhteensä}} \times 100$$

Vähimmäisomavaraisuusaste (leverage ratio), %

$$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (T1)}}{\text{Vähimmäisomavaraisuusasteen vastuiden kokonaismäärä}} \times 100$$

Maksuvalmiusvaatimus (LCR), %

$$\frac{\text{Likvidit varat}}{\text{Likviditeetin ulosvirtaukset - likviditeetin sisäänvirtaukset stressitilanteessa}} \times 100$$

VAKUUTUSTOIMINNAN TUNNUSLUVUT**Liikekulut**

Henkilöstökulut, liiketoiminnan muut kulut, poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä

Vahinkosuhte, %

$$\frac{\text{Korvauskulut (jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen)}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen)}} \times 100$$

Liikekulusuhde, %

$$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen)}} \times 100$$

TILINPÄÄTÖSTIEDOTE

POP PANKKI -RYHMÄN TULOSLASKELMA

(1 000 euroa)	Liite	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*	Muutos, %
Korkotuotot		80 324	82 674	-2,8 %
Korkokulut		-17 907	-21 437	-16,5 %
Korkokate	5	62 417	61 237	1,9 %
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	6	28 369	30 233	-6,2 %
Kaupankäynnin nettotuotot		542	539	0,4 %
Sijoitustoiminnan nettotuotot	7	8 945	2 684	233,3 %
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	8	8 078	5 232	54,4 %
Liiketoiminnan muut tuotot		6 501	3 366	93,1 %
Liiketoiminnan tuotot yhteensä		114 851	103 292	11,2 %
Henkilöstökulut		-40 062	-37 121	7,9 %
Liiketoiminnan muut kulut		-45 672	-43 353	5,3 %
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä		-5 429	-5 834	-6,9 %
Liiketoiminnan kulut yhteensä		-91 162	-86 308	5,6 %
Arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista		-6 731	-4 961	35,7 %
Tulos ennen veroja		16 958	12 023	41,0 %
Tuloverot		-6 618	-3 613	83,2 %
Tilikauden tulos		10 340	8 411	22,9 %
Josta				
POP Pankkien omistajien osuus		10 260	8 538	20,2 %
Määräysvallattomien omistajien osuus		80	-127	-163,0 %
Yhteensä		10 340	8 411	22,9 %

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

POP PANKKI -RYHMÄN LAAJA TULOSLASKELMA

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*	Muutos, %
Tilikauden tulos	10 340	8 411	22,9 %
Muut laajan tuloksen erät			
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi			
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleenmäärittämisestä johtuvat voitot/tappiot	-135	-894	-84,9 %
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi			
Käyvän arvon rahaston muutos			
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	6 434	1 312	390,4 %
Tilikauden laaja tulos	16 639	8 829	88,5 %
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen			
POP Pankkien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta	16 559	8 984	84,4 %
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta	80	-155	-151,7 %
Tilikauden laaja tulos yhteensä	16 639	8 829	88,5 %

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

POP PANKKI -RYHMÄN TASE

(1 000 euroa)	Liite	31.12.2016	31.12.2015*	Muutos, %
Varat				
Käteiset varat		99 174	172 899	-42,6 %
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	9	1 681	3 383	-50,3 %
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	9,10	73 515	129 327	-43,2 %
Lainat ja saamiset asiakkailta	9,10	3 188 681	3 013 972	5,8 %
Johdannaiset	9	2 541	5 356	-52,6 %
Sijoitusomaisuus	9,11	754 362	635 904	18,6 %
Vahinkovakuutustoiminnan varat	9,12	42 915	37 610	14,1 %
Aineettomat hyödykkeet		13 566	15 839	-14,4 %
Aineelliset hyödykkeet		35 604	39 796	-10,5 %
Muut varat		15 459	13 582	13,8 %
Verosaamiset		1 920	3 967	-51,6 %
Varat yhteensä		4 229 417	4 071 635	3,9 %
Velat				
Velat luottolaitoksille	13	11 385	112 783	-89,9 %
Velat asiakkaille	13	3 505 090	3 342 813	4,9 %
Vahinkovakuutustoiminnan velat	14	32 420	27 567	17,6 %
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	15	100 220	24 188	314,3 %
Lisäosuuspääoma		37 512	58 231	-35,6 %
Muut velat		52 764	57 056	-7,5 %
Verovelat		27 006	25 281	6,8 %
Velat yhteensä		3 766 396	3 647 918	3,2 %
Oma pääoma				
Osuuspääoma				
Jäsenosuudet		9 051	8 904	1,6 %
POP Osuudet		43 508	17 904	143,0 %
Osuuspääoma yhteensä		52 559	26 809	96,1 %
Rahastot		155 086	156 081	-0,6 %
Kertyneet voittovarot		254 913	237 566	7,3 %
POP Pankki-ryhmän omistajien osuus yhteensä		462 558	420 455	10,0 %
Määräysvallattomien omistajien osuus		463	3 261	-85,8 %
Oma pääoma yhteensä		463 021	423 716	9,3 %
Velat ja oma pääoma yhteensä		4 229 417	4 071 635	3,9 %

*Oikaistu ks. liite 3

LASKELMA POP PANKKI -RYHMÄN OMAN PÄÄOMAN MUUTOKSISTA

(1 000 euroa)	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomat omistajat	Oma pääoma yhteensä
Raportoitu oma pääoma 31.12.2015	26 809	4 283	151 798	239 831	422 721	3 261	425 982
Kiinteistöomaisuuden poistojen oikaisu**	-	-	-	-2 265	-2 265	-	-2 265
Oikaistu oma pääoma 1.1.2016	26 809	4 283	151 798	237 566	420 455	3 261	423 716
Tilikauden laaja tulos							
Tilikauden tulos	-	-	-	10 260	10 260	80	10 340
Muut laajan tuloksen erät	-	6 434	-	-135	6 299	-	6 299
Tilikauden laaja tulos yhteensä	-	6 434	-	10 125	16 559	80	16 639
Liiketoimet omistajien kanssa							
Osuuspääoman lisäys	25 750	-	-	-	25 750	-	25 750
Voitonjako	-	-	-	-74	-74	-	-74
Rahastosiirrot	-	-	3 135	-3 135	-	-	-
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä	25 750	-	3 135	-3 209	25 677	-	25 677
Muut muutokset							
Muutokset tytäryhteisöjen omistussuoksissa	-	-	-10 564	10 431	-133	-2 878	-3 011
Muut muutokset yhteensä	-	-	-10 564	10 431	-133	-2 878	-3 011
Oma pääoma 31.12.2016	52 559	10 717	144 369	254 913	462 558	463	463 021

Määräysvallattomien omistajien osuus POP Pankki -ryhmän omasta pääomasta pieneni merkittävästi johtuen POP Pankkien vakuusrahaston purkamisesta kesäkuussa 2016 ja osuuspääomien palautuksesta POP Pankkiliitosta eronneille osuuspankeille joulukuussa 2016. POP Pankkien vakuusrahaston purkautumisen yhteydessä siirrettiin muista rahastoista POP Pankeille palautettuja kannatusmaksuja kertyneisiin voittovaroihin yhteensä 8 253 tuhatta euroa.

(1 000 euroa)	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomat omistajat	Oma pääoma yhteensä
Raportoitu oma pääoma 31.12.2014*	-	2 971	147 410	235 558	385 939	8 604	394 543
Kiinteistöomaisuuden poistojen oikaisu**	-	-	-	-1 583	-1 583	-	-1 583
Oikaistu oma pääoma 1.1.2015	-	2 971	147 410	233 976	384 357	8 604	392 961
Tilikauden laaja tulos							
Tilikauden tulos	-	-	-	8 538	8 538	-127	8 411
Muut laajan tuloksen erät	-	1 312	-	-894	418	-28	390
Tilikauden laaja tulos yhteensä	-	1 312	-	7 644	8 956	-155	8 801
Liiketoimet omistajien kanssa							
Osuuspääoman lisäys	17 904	-	-	-	17 904	-	17 904
Rahastosiirrot	-	-	2 236	-2 236	-	-	-
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä	17 904	-	2 236	-2 236	17 904	-	17 904
Muut muutokset							
Muutokset tytäryhteisöjen omistusosuuksissa	-	-	1 816	-1 792	24	-1 383	-1 359
Velaksi luokiteltu osuuspääoman palautus	-	-	-	-	-	-2 702	-2 702
Muut	8 904	-	336	-26	9 215	-1 103	8 111
Muut muutokset yhteensä	8 904	-	2 152	-1 818	9 239	-5 188	4 050
Oma pääoma 31.12.2015	26 809	4 283	151 798	237 566	420 455	3 261	423 716

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

** Ks. liite 3

Velaksi luokiteltu osuuspääoman palautus POP Pankkiliitto osk:n jäsenyydestä eronneille pankeille on siirretty määräysvallattomien omistajien osuudesta muihin velkoihin.

Osuuspääoman muut muutokset muodostuvat omaksi pääomaksi luokitelluista jäsenosuuksista.

POP PANKKI -RYHMÄN RAHAVIRTALASKELMA

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Liiketoiminnan rahavirta		
Tilikauden tulos	10 340	8 411
Oikaisut tilikauden tulokseen	26 305	19 314
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-256 264	-233 273
Saamiset luottolaitoksilta	39 360	112 561
Saamiset asiakkailta	-181 043	-90 118
Sijoitusomaisuus	-121 519	-251 975
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-5 305	-5 849
Muut varat	12 243	2 108
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	108 417	197 728
Velat luottolaitoksille	-101 398	107 845
Velat asiakkaille	165 248	97 868
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	76 032	-
Muut velat	-27 257	-1 664
Maksetut tuloverot	-4 208	-6 322
Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	-111 202	-7 821
Investointien rahavirta		
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen lisäykset	-	-313
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset	-	3 568
Muiden sijoitusten vähennykset	15 060	-1 525
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-7 848	-10 693
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden myynnit	3 953	2 881
Investointien rahavirta yhteensä	11 164	-6 082
Rahoituksen rahavirta		
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, vähennykset	-	-2 223
Osuuspääoman lisäykset	12 958	6 652
Maksetut osuuspääoman korot ja muu voitonjako	-74	-
Muut oman pääoman erien lisäykset	-2 822	-150
Rahoituksen rahavirta yhteensä	10 062	4 278
Rahavarojen muutos		
Rahavarat tilikauden alussa	236 314	245 939
Rahavarat tilikauden lopussa	146 338	236 314
Rahavarojen nettomuutos	-89 976	-9 625

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Saadut korot	90 334	84 736
Maksetut korot	23 388	22 250
Saadut osingot	1 929	1 326
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut		
Erät, joihin ei liity maksutapahtumaa ja muut oikaisut		
Saamisten arvonalentumiset	6 731	4 961
Poistot	7 040	7 491
Vakuutustekninen vastuovelka	5 880	4 861
Muut	6 653	2 002
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut yhteensä	26 305	19 314
Rahavarat		
Käteiset varat	99 173	172 899
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	47 164	63 415
Yhteensä	146 337	236 314

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

LIITTEET

LIITE 1 POP PANKKI -RYHMÄ JA VERTAILUTIETONA ESITETTÄVÄ TALOUDELLINEN LISÄINFORMAATIO

POP Pankki -ryhmä (jäljempänä myös Ryhmä) on POP Pankkien ja POP Pankkiliitto osk:n sekä niiden tytäryhteisöjen sekä yhteisessä määräysvallassa olevien yhteisöjen muodostama finanssiryhmä, joka toimii Suomessa. POP Pankit ovat itsenäisiä, alueellisesti ja paikallisesti toimivia osuuspankkeja. POP Pankkiliitto osk toimii Ryhmän keskusyhteisönä. POP Pankki -ryhmän palvelut kattavat henkilöasiakkaiden, pienten yritysten sekä maa- ja metsätalousyritysten maksuliike-, kortti-, säästämisen- ja sijoitus- sekä rahoituspalvelut. Vähittäispankipalvelujen lisäksi Ryhmä tarjoaa vahinkovakuutuspalveluja henkilöasiakkaille.

POP Pankkiliitto osk:n jäsenluottolaitoksia ovat 26 osuuspankkia sekä jäsenosuuspankkien keskusluottolaitoksena toimiva Bonum Pankki Oyj. POP Pankkien yhteenliittymä on Laissa talletuspankkien yhteenliittymästä 599/2010 (jäljempänä Yhteenliittymälaki) määritelty juridinen kokonaisuus, jossa jäsenluottolaitoksilla ja keskusyhteisöllä on vastuu toistensa veloista ja sitoumuksista. POP Pankkien yhteenliittymän muodostavat keskusyhteisö POP Pankkiliitto osk, sen jäsenluottolaitokset, näiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset sekä sellaiset luottolaitokset, rahoituslaitokset ja palveluyritykset, joiden äänivallasta yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet. Jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset ovat pääasiassa kiinteistöyhtiöitä.

POP Pankki -ryhmään kuuluu POP Pankkien yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen lisäksi myös muita yhteisöjä. Merkittävimmät POP Pankki -ryhmään sisältyvät yhteenliittymään kuulumattomat yhteisöt ovat POP Holding Oy ja sen kokonaan omistama Suomen Vahinkovakuutus Oy sekä kesäkuussa 2016 purettu POP Pankkien vakuusrahasto, jotka eivät ole keskinäisen vastuun piirissä. POP Pankki -ryhmä ei muodosta kirjanpitolain 1336/1997 mukaista konsernia, eikä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa 610/2014 määriteltyä konsolidointiryhmää. POP Pankkiliitto osk:lla tai sen jäsenosuuspankeilla ei ole toisiinsa nähden kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien mukaista määräysvaltaa, eikä Ryhmälle siten voida määritellä emoyhtiötä.

Yhteenliittymälain mukaisesti POP Pankkiliitto osk:n hallitus on määritellyt Ryhmälle sen rakenteeseen soveltuvat tilinpäätösperiaatteet siltä osin, kuin IFRS-tilinpäätösstandardit eivät huomioi Ryhmän rakennetta. Tilinpäätösperiaatteet, jotka sisältävät kuvauksen jäsenosuuspankkien muodostamasta laskentateknisestä emoyhtiöstä, on esitetty POP Pankki -ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen 2015 liitteessä 2.

Tilikauden aikana POP Pankit luopuivat omistuksestaan Optium Oy:ssä. Osakkeiden myynnillä ei ollut merkittävää vaikutusta tilikauden tulokseen. Bonum Pankki Oy muutti yhteisömuotoaan Bonum Pankki Oyj:ksi ja POP Pankkien vakuusrahasto päätettiin purkaa. Vakuusrahaston lopputilitys ja varojen jako vakuusrahaston jäsenille hyväksyttiin kesäkuussa. Vakuusrahaston purkaminen on ollut Ryhmän sisäinen järjestely, minkä vuoksi sillä ei ole vaikutusta Ryhmän tulokseen lukuun ottamatta purkamisen verovaikutusta. Vakuusrahaston purkaminen näkyy Ryhmän oman pääoman rakenteessa siirtona rahastoista kertyneisiin voittovaroihin.

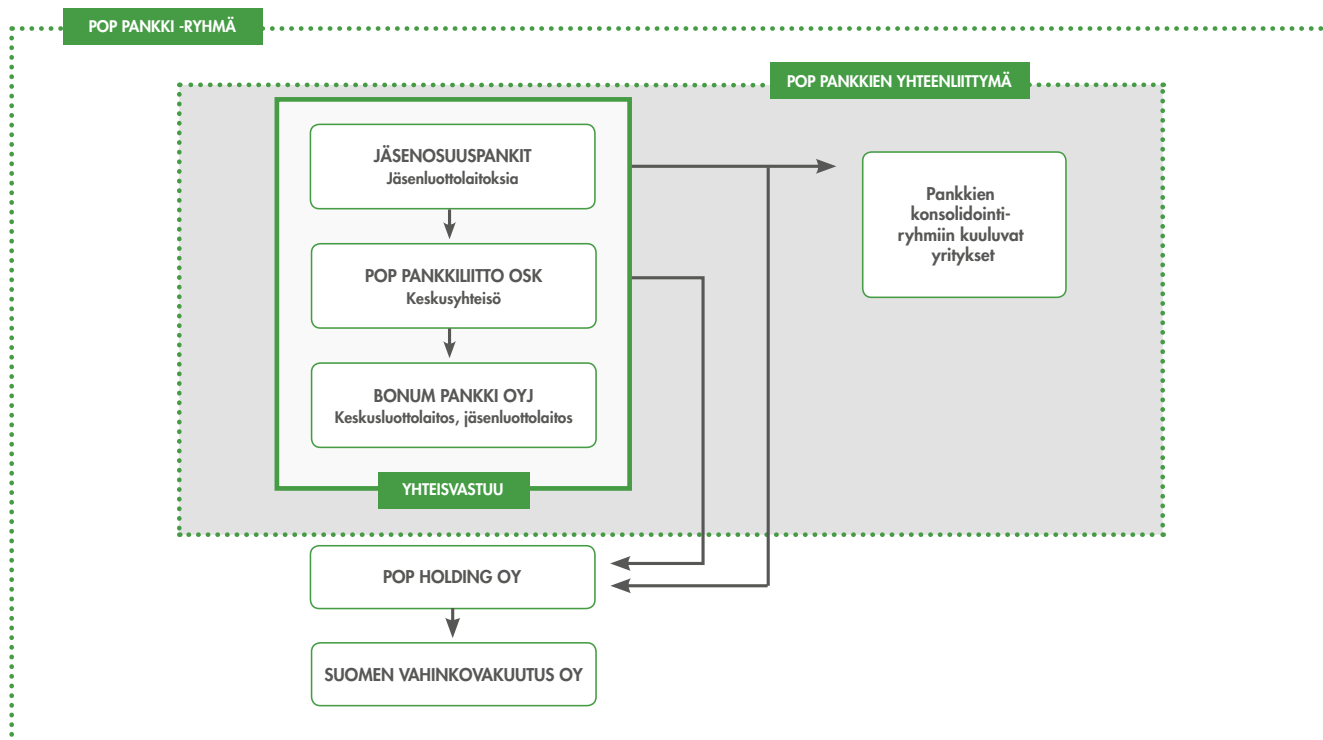
Keskusyhteisönä toimiva POP Pankkiliitto osk vastaa POP Pankki -ryhmän ryhmäohjauksesta ja valvonnasta, kuten Yhteenliittymälaisissa säädetään. POP Pankkiliitto osk:n kotipaikka on Helsinki ja sen osoite on Hevosenkä 3, 02600 Espoo.

POP Pankkiliitto osk on laatinut Yhteenliittymälain mukaisesti POP Pankki -ryhmän yhdistellyn IFRS-tilinpäätöksen. POP Pankkiliitto osk:n hallitus on hyväksynyt toimintakertomuksen ja yhdistellyn tilinpäätöksen 21.2.2017. Tilinpäätös annetaan tiedoksi POP Pankkiliiton osuuskunnan kokoukselle 6.4.2017.

Jäljennökset POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksestä sekä tilinpäätöstiedotteesta on saatavissa keskusyhteisön toimitiloista osoitteesta Hevosenkä 3, 02600 Espoo tai sähköisesti osoitteessa www.poppankki.fi.

Seuraavalla sivulla olevassa kuvassa on esitetty POP Pankki -ryhmän rakenne sekä yhteenliittymään ja yhteisvastuun piiriin kuuluvat yhteisöt.

POP Pankki -ryhmä, POP Pankkien yhteenliittymä ja yhteisvastuu

Tilinpäätöksen laajuus ja vertailutietona esitettävä taloudellinen lisäinformaatio

POP Pankkien yhteenliittymä aloitti toimintansa 31.12.2015. Yhteenliittymälain mukaan keskusyhteisön on laadittava keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmätilinpäätös noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja. POP Pankki -ryhmän ensimmäinen yhdistelty tilinpäätös laadittiin yhteenliittymän toiminnan aloittamishetkestä ja se kattoi tilikauden päättymispäivän 31.12.2015. Tilinpäätös sisälsi POP Pankki -ryhmän taseen 31.12.2015 sekä IFRS-standardien mukaisesti taseen liitteenä annettavat tiedot, laatimisperiaatteet sekä muut liitetiedot. Virallisen IFRS-tilinpäätöksen liitteessä 48 annettiin lisäksi taloudellista lisäinformaatiota, joka kattoi IFRS-standardien mukaisesti laaditut tiedot tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 ja vertailukaudelta 1.1.–31.12.2014. Taloudellinen lisäinformaatio annettiin POP Pankkien yhteenliittymän muodostamista edeltävältä ajalta, jolloin POP Pankit toimivat yhtenä pankkiryhmittymänä, mutta eivät olleet juridisesti vastuussa toistensa sitoumuksista. Taloudellisen lisäinformaation tarkoituksena oli antaa markkinoille hyö-

dyllistä informaatiota POP Pankki -ryhmän toiminnan tulokellisuudesta, tuloksen muodostumisesta ja Ryhmän taloudellisesta asemasta.

Taloudellinen lisäinformaatio on laadittu yhdistelemällä POP Pankki -ryhmään kuuluvien yhtiöiden ja yhteisöjen tilintarkastetut erillistilinpäätökset. Taloudellisena lisäinformaationa annettava tieto on laadittu "combined financial statement"-periaatteella, jossa yhtiöiden ja yhteisöjen historialliset taloudelliset informaatiot on yhdistelty yhdeksi kokonaisuudeksi ja niihin on tehty Ryhmän sisäisten erien eliminoinnit sekä IFRS-standardien soveltamisesta johtuvat oikaisut. Yhdistellyn tilinpäätöksen laatiminen yhtenä kokonaisuutena perustuu "common management" -käsitteeseen, koska POP Pankki -ryhmä on toiminut yhteisessä ohjauksessa soveltaen yhtenäisiä tilinpäätösprosesseja, huolimatta siitä, että ryhmä ei ole ollut saman määräsvallan alaisuudessa. Virallisen tilinpäätöksen tase 31.12.2015 vastaa taloudellisessa lisäinformaatiossa esitettyä tasetta 31.12.2015.

Taloudellinen lisäinformaatio on merkitty tilinpäätöstiedotteessa harmaalla taustavärillä ja alaviitein.

LIITE 2 POP PANKKI -RYHMÄN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

POP Pankki -ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittu EU:ssa hyväksytyjä kansainvälisiä IFRS-standardeja (International Financial Reporting Standards) sekä standardeja koskevia tulkintoja (IFRIC) noudattaen.

Tilinpäätöstiedote 1.1.-31.12.2016 on laadittu IAS 34 Osavuosikatsaukset -standardin mukaisesti. POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteissa ei ole olennaisia muutoksia lukuun ottamatta jäljempänä kuvattua johdon harkintaa edellyttäviä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita ja arvioihin liittyviä epävarmuustekijöitä koskevaa muutosta. Tilikauden aikana käyttöön otetuilla uusilla ja muutetuilla IFRS-standardeilla ei ole ollut olennaista vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen.

Tilinpäätöstiedotteen lukuja ei ole tilintarkastettu.

Tilinpäätöstiedotteen luvut esitetään tuhansina euroina, ellei toisin ole ilmoitettu. Laskelmissa ja taulukoissa esitetyt luvut on pyöristetty, joten yksittäisten lukujen yhteenlaskettu summa saattaa poiketa esitetystä summasta. Kaikkien POP Pankki -ryhmään kuuluvien yhtiöiden toimintavaluutta on euro.

Johdon harkintaa edellyttävät tilinpäätöksen laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät epävarmuustekijät

IFRS-standardien soveltaminen edellyttää johdolta tulevaisuutta koskevia arvioita ja oletuksia, jotka vaikuttavat tilinpäätöslaskelmissa esitettyjen erien määrään

sekä niiden liitteenä annettuihin tietoihin. Johdon keskeiset arviot koskevat tulevaisuutta ja tilinpäätöspäivän arvioihin liittyviä keskeisiä epävarmuustekijöitä ja ne liittyvät erityisesti käyvän arvon arviointiin, rahoitusvarojen sekä aineettomien hyödykkeiden arvonalentumisiin sekä vakuutusmatemaattisissa laskelmissa käytettyihin oletuksiin.

POP Pankkiliitto osk:n hallitus on toukokuussa 2016 määritellyt oman pääoman ehtoiseen instrumenttiin tehdyn sijoituksen arvonalentumisen olevan merkittävä, kun käypä arvo on yli 30 prosenttia alle instrumentin alkuperäisen hankintamenon. Tilinpäätöksessä 31.12.2015 sovellettu merkittävyyssriteeri oli 40 prosenttia. Muutos lisäsi hieman oman pääoman ehtoisten instrumenttien arvonalentumisia.

Muissa johdon harkintaa edellyttävissä laatimisperiaatteissa ja arvioihin sisältyvissä epävarmuustekijöissä ei ole tapahtunut merkittävää muutosta tilinpäätökseen 2015 verrattuna.

Aikaisempia tilikausia koskevat olennaiset virheet oikaistaan takautuvasti IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidon arvioiden muutokset ja virheet -standardin vaatimusten mukaisesti. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä havaittiin kiinteistöomaisuuden poistoja koskeva virhe, jonka vaikutus taseeseen 31.12.2015 sekä taloudellisena lisäinformaationa esitettävään avaavaan taseeseen 1.1.2015 ja tilikauden 1.1.-31.12.2015 tulokseen on esitetty liitteessä 3.

LIITE 3 AIKAISEMPIIN TILIKAUSIIN KOHDISTUVA VIRHE KIINTEISTÖOMAISUUDEN POISTOISSA

Kiinteistöyhteisöjen yhdistelyssä tapahtuneen virheen vuoksi tilinpäätöksessä 31.12.2015 on jäänyt vähentämättä osa kiinteistöomaisuuden poistoista. Virheen vuoksi POP Pankki -ryhmän raportoitu oma pääoma 31.12.2015 oli yhteensä 2 265 tuhatta euroa liian suuri. Vaikutus taloudellisena lisäinformaationa esitettyyn tilikauden 1.1.-31.12.2015 tulokseen oli 683 tuhatta euroa.

Virhe on korjattu takautuvasti IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidon arvioiden muutokset ja virheet -standardin vaatimusten mukaisesti oikaisemalla tilinpäätöstä seuraavasti:

31.12.2015

(1 000 euroa)	Raportoitu	Oikaisu	Oikaistu
Sijoitusomaisuus	637 308	-1 403	635 904
Aineelliset hyödykkeet	41 224	-1 428	39 796
Versaamiset	3 401	566	3 967
Kertyneet voittovarot	239 831	-2 265	237 566
Oma pääoma yhteensä			
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä	422 721	-2 265	420 455
Määräysvallattomien omistajien osuus yhteensä	3 261	-	3 261

1.1.-31.12.2015*

(1 000 euroa)	Raportoitu	Oikaisu	Oikaistu
1.1.2015			
Sijoitusomaisuus	388 668	-861	387 807
Aineelliset hyödykkeet	42 400	-1 118	41 282
Versaamiset	2 574	396	2 969
Kertyneet voittovarot	235 558	-1 583	233 976
Oma pääoma yhteensä			
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä	385 939	-1 583	384 356
Määräysvallattomien omistajien osuus yhteensä	8 604	-	8 604
Tulosvaikutus 1.1.-31.12.2015			
Sijoitustoiminnan nettotuotot	3 226	-543	2 684
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	-5 523	-311	-5 834
Tuloverot	-3 783	171	-3 613
Tilikauden tulos	9 093	-683	8 411

* Taloudellista lisäinformaatiota vertailukaudelta.

Oikaisulla ei ollut olennaista vaikutusta POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuustunnuslukuihin 31.12.2015.

LIITE 4 POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTASEGMENTIT

POP Pankki -ryhmän toimintasegmenttejä ovat pankkitoiminta ja vakuutustoiminta. Toimintasegmentit raportoidaan tavalla, joka on yhdenmukainen johdolle toimitettavan sisäisen raportoinnin kanssa. Toimintasegmenttien raportoinnissa noudatetaan Ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä sovellettuja laadintaperiaatteita, jotka on esitetty tilinpäätöksen liitteessä 2. POP Pankki -ryhmän ylin operatiivinen päätöksentekijä on Ryhmän keskusyhteisönä toimivan POP Pankkiliitto osk:n hallitus. Keskusyhteisön tehtävänä on vastata resurssien kohdistamisesta ja toiminnan tuloksellisuuden arvioinnista.

Pankkitoimintasegmentti sisältää jäsenosuuspankit ja Bonum Pankki Oyj:n. Osuuspankit harjoittavat vähittäispankkitoimintaa ja Bonum Pankki Oyj toimii näiden keskusluottolaitoksena. Pankkitoiminnan merkittävimmät tuottoerät ovat korkokate, palkkiotuotot ja sijoitustoiminnan tuotot. Merkittävimmät kuluerät ovat henkilöstökulut ja muut liiketoiminnan kulut.

Vakuutussegmentin muodostaa Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka myöntää ajoneuvo-, omaisuus- ja henkilövakuutuksia henkilöasiakkaille. Vakuutustoiminnan merkittävimmät tuottoerät ovat vakuutusmaksutuotot ja sijoitustoiminnan nettotuotot. Vakuutustoiminnan merkittävimmät kuluerät ovat henkilöstökulut ja liiketoiminnan muut kulut.

Pankkitoimintasegmenttiin kuuluvien pankkien väliset liiketoimet on eliminoitu segmenttiraportoinnissa. Segmenttien välinen hinnoittelu perustuu markkinahintoihin. Pankkisegmentin ja vakuutussegmentin väliset liiketoimet sisältyvät täsmäytyslaskelmilla esitettyihin eliminointeihin. Kohdistamattomat erät sisältävät muihin toimintoihin liittyvät tuloslaskelma- ja tase-erät. Muihin toimintoihin kuuluvat POP Holding Oy ja POP Pankkiliitto osk sekä tilikauden aikana purettu POP Pankkien vakuusrahasto.

POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTASEGMENTIT 2016

TULOSLASKELMA 1.1.-31.12.2016

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Korkokate	62 688	-	62 688
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	22 491	-	22 491
Kaupankäynnin nettotuotot	542	-	542
Sijoitustoiminnan nettotuotot	7 080	-	7 080
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	8 069	8 069
Liiketoiminnan muut tuotot	16 325	-	16 325
Liiketoiminnan tuotot yhteensä*	109 125	8 069	117 194
Henkilöstökulut	-30 097	-6 514	-36 611
Liiketoiminnan muut kulut	-38 940	-3 480	-42 420
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	-3 515	-1 328	-4 843
Liiketoiminnan kulut yhteensä	-72 552	-11 322	-83 874
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista	-6 731	-	-6 731
Tulos ennen veroja	29 842	-3 253	26 590
Tuloverot	-6 778	-1	-6 779
Tilikauden tulos	23 064	-3 254	19 810
* Liiketoiminnan tuotoista segmenttien ulkoista	109 125	8 069	117 194
Liiketoiminnan tuotoista segmenttien välistä sisäistä tuottoa	-	-	-

Pankkitoimintasegmentin tulos sisältää POP Pankkien vakuusrahaston purkamisesta jäsenpankeille tuloutetut varat 10,0 miljoonaa euroa. Vakuusrahaston purkaminen on POP Pankki -ryhmän sisäinen järjestely, joten varojen purkaminen ei sisälly ryhmän tulokseen. Purkamisen verovaikutus -2 miljoonaa euroa sisältyy ryhmän tilikauden tulokseen.

TASE 31.12.2016

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Varat			
Käteiset varat	99 174	-	99 174
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat varat	1 681	-	1 681
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	68 611	8 676	77 287
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 216 152	-	3 216 152
Johdannaiset	2 541	-	2 541
Sijoitusomaisuus	829 085	-	829 085
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	42 915	42 915
Aineettomat hyödykkeet	4 947	7 726	12 674
Aineelliset hyödykkeet	32 781	43	32 824
Muut varat	15 311	103	15 414
Verosaamiset	966	-	966
Varat yhteensä	4 271 248	59 462	4 330 711
Velat			
Velat luottolaitoksille	11 385	-	11 385
Velat asiakkaille	3 510 967	-	3 510 967
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	32 420	32 420
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	100 220	-	100 220
Lisäosuuspääoma	37 512	-	37 512
Muut velat	64 018	1 815	65 832
Verovelat	26 746	260	27 006
Velat yhteensä	3 750 847	34 495	3 785 342

POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTASEGMENTIT 2015

TUOSLASKELMA 1.1.-31.12.2015**			
(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Korkokate	61 618	-	61 618
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	27 523	-	27 523
Kaupankäynnin nettotuotot	539	-	539
Sijoitustoiminnan nettotuotot	3 774	-	3 774
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	5 155	5 155
Liiketoiminnan muut tuotot	5 065	-	5 065
Liiketoiminnan tuotot yhteensä*	98 519	5 155	103 674
Henkilöstökulut	-29 040	-5 347	-34 388
Liiketoiminnan muut kulut	-38 831	-3 740	-42 571
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	-4 222	-1 294	-5 516
Liiketoiminnan kulut yhteensä	-72 094	-10 381	-82 475
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista	-4 961	-	-4 961
Tulos ennen veroja	21 464	-5 226	16 238
Tuloverot	-3 823	-3	-3 826
Tilikauden tulos	17 641	-5 229	12 412
* Liiketoiminnan tuotoista segmenttien ulkoista	98 519	5 155	103 674
Liiketoiminnan tuotoista segmenttien välistä sisäistä tuottoa	-	-	-

** Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

TASE 31.12.2015

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Varat			
Käteiset varat	172 899	-	172 899
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat varat	3 383	-	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	128 780	3 483	132 263
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 029 032	-	3 029 032
Johdannaiset	5 356	-	5 356
Sijoitusomaisuus	686 487	-	686 487
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	37 610	37 610
Aineettomat hyödykkeet	6 547	8 885	15 432
Aineelliset hyödykkeet	32 766	57	32 824
Muut varat	13 293	162	13 455
Verosaamiset	3 266	56	3 322
Varat yhteensä	4 081 809	50 252	4 132 062
Velat			
Velat luottolaitoksille	112 658	-	112 658
Velat asiakkaille	3 347 181	-	3 347 181
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	27 567	27 567
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	24 188	-	24 188
Lisäosuuspääoma	58 231	-	58 231
Muut velat	54 151	1 752	55 903
Verovelat	24 995	153	25 149
Velat yhteensä	3 621 404	29 473	3 650 876

TÄSMÄTYSLASKELMAT

TUOTOT

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Segmenttien tuotot yhteensä	117 194	103 674
Kohdistamattomat tuotot, muut toiminnot	6 804	4 085
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	-9 148	-4 467
Ryhmän tuotot yhteensä	114 851	103 292

TULOS

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Segmenttien tulos yhteensä	19 810	12 412
Kohdistamattomat erät	-9 470	-4 002
Ryhmän tulos yhteensä	10 340	8 411

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Varat		
Segmenttien varat yhteensä	4 330 711	4 132 062
Segmenttien väliset sisäisten erien eliminoinnit	-4 135	-3 321
Kohdistamattomat varat, muut toiminnot	99 091	127 489
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	-196 249	-184 595
Ryhmän varat yhteensä	4 229 417	4 071 635
Velat		
Segmenttien velat yhteensä	3 785 342	3 650 876
Segmenttien väliset sisäisten erien eliminoinnit	-4 135	-3 321
Kohdistamattomat velat, muut toiminnot	-46 523	19 445
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	31 712	-19 082
Ryhmän velat yhteensä	3 766 396	3 647 918

LIITE 5 KORKOTUOTOT JA -KULUT

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015**
Korkotuotot		
Saamisista luottolaitoksilta	745	2 123
Saamisista asiakkailta*	71 280	72 060
Saamistodistuksista	4 142	4 211
Suojaavista johdannaissopimuksista	3 224	3 387
Muut korkotuotot	932	894
Korkotuotot yhteensä	80 324	82 674
Korkokulut		
Veloista luottolaitoksille	-408	-734
Veloista asiakkaille	-16 569	-20 110
Yleiseen liikkeeseen lasketuista velkakirjoista	-835	-401
Suojaavista johdannaissopimuksista	-1	-97
Veloista, joilla on huonompi etuoikeus	-	-12
Muut korkokulut	-93	-82
Korkokulut yhteensä	-17 907	-21 437
Korkokate	62 417	61 237
*Arvon alentuneista lainoista	847	453

Negatiivisilla koroilla ei ollut olennaista vaikutusta POP Pankki -ryhmän korkotuottoihin ja -kuluihin.

** Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

LIITE 6 PALKKIOTUOTOT JA -KULUT, NETTO

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Palkkiotuotot		
Luotonannosta	7 774	7 559
Korttiliiketoiminnasta	4 523	2 634
Talletuksista	459	365
Maksujenvälityksestä	11 060	10 650
Lainopillisista tehtävistä	1 958	1 839
Välitetystä toiminnasta	3 672	2 714
Takausten myöntämisestä	437	545
Rahastoista	1 914	1 966
Muut palkkiotuotot	1 263	4 194
Palkkiotuotot yhteensä	33 060	32 467
Palkkiokulut		
Korttiliiketoiminnasta	-1 575	-1 135
Maksujenvälityksestä	-1 209	-840
Muut palkkiokulut	-1 907	-259
Palkkiokulut yhteensä	-4 691	-2 234
Palkkiotuotot ja kulut, netto	28 369	30 233

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

LIITE 7 SIOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTOT

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Myytavissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot		
Saamistodistuksista		
Myyntivoitot ja -tappiot	-7	-19
Arvonalentumiset	1	-47
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	1 281	670
Saamistodistuksista yhteensä	1 275	603
Osakkeista ja osuuksista		
Osinkotuotot	1 914	1 326
Myyntivoitot ja -tappiot	-1 203	821
Arvonalentumiset	-1 453	-5 233
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	8 339	6 321
Osakkeista ja osuuksista yhteensä	7 598	3 235
Myytavissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	8 873	3 838
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot		
Vuokratuotot	4 279	4 396
Myyntivoitot ja -tappiot	-3	-292
Muut tuotot sijoituskiinteistöistä	94	103
Vastike- ja hoitokulut	-2 674	-3 500
Poistot ja arvonalentumiset sijoituskiinteistöistä	-1 611	-1 855
Muut kulut sijoituskiinteistöistä	-12	-7
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	72	-1 155
Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	8 945	2 684

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

Nettotuotot osakkeista ja osuuksista sisältää Visa-kaupan yhteydessä käyvän arvon rahastosta siirretyn tuoton 1 479 tuhatta euroa.

LIITE 8 VAHINKOVAKUUTUSTOIMINNAN NETTOTUOTOT

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Vakuutusmaksutuotot		
Vakuutusmaksutulo	34 585	30 429
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-939	-949
Vakuutusmaksutuotot brutto	33 646	29 480
Jälleenvakuuttajien osuus	-667	-1 386
Vakuutusmaksutuotot yhteensä	32 980	28 094
Korvauskulut		
Maksetut korvaukset	-21 505	-20 345
Korvausvastuun muutos	-3 758	-2 476
Korvauskulut yhteensä, brutto	-25 263	-22 821
Jälleenvakuuttajien osuus	-	-50
Korvauskulut yhteensä	-25 263	-22 871
Sijoitustoiminnan nettotuotot	361	9
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot yhteensä	8 078	5 232

VAHINKOVAKUUTUKSEN SIOITUSTOIMINNAN NETTOTUOTOT

(1000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Myytävässä olevien rahoitusvarojen nettotuotot		
Saamistodistuksista		
Korkotuotot	150	46
Myyntivoitot ja -tappiot	34	32
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	2	-
Saamistodistuksista yhteensä	186	78
Osakkeista ja osuuksista		
Osinkotuotot	7	-
Myyntivoitot ja -tappiot	164	-69
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	13	-
Osakkeista ja osuuksista yhteensä	183	-69
Myytävässä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	369	9
Muut sijoitustoiminnan tuotot ja kulut		
Korkotuotot	54	50
Korkokulut	-1	-2
Muut sijoitustoiminnan tuotot	21	21
Sijoitustoiminnan hoitokulut	-83	-68
Muut sijoitustoiminnan tuotot ja kulut yhteensä	-8	1
Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	361	9

Vahinkovakuutusyhtiön sijoitustoiminnan nettotuotot sisältävät kaikki sijoituksista aiheutuvat tuotot ja kulut.

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

LIITE 9 RAHOITUSVAROJEN JA -VELKOJEN LUOKITTELU**RAHOITUSVARAT 31.12.2016**

(1 000 euroa)	Lainat ja saamiset	Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat	Suojaavat johdannaiset	Myytavissä olevat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Käteiset varat	99 174	-	-	-	99 174
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat	-	1 681	-	-	1 681
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	73 515	-	-	-	73 515
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 188 681	-	-	-	3 188 681
Johdannaiset	-	-	2 541	-	2 541
Sijoitusomaisuus					
Saamistodistukset	-	-	-	411 948	411 948
Osakkeet ja osuudet	-	-	-	305 816	305 816
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	-	-	28 629	28 629
Rahoitusvarat yhteensä	3 361 370	1 681	2 541	746 393	4 111 985

Sijoitusomaisuus -tase-erä sisältää muita kuin rahoitusvaroja (sijoituskiinteistöt) yhteensä 36 598 tuhatta euroa. Vahinkovakuutustoiminnan varat sisältää muita kuin rahoitusvaroja yhteensä 14 285 tuhatta euroa, näistä pääosa muodostuu vakuutussaamisista asiakkailta.

RAHOITUSVELAT 31.12.2016

(1 000 euroa)	Muut rahoitusvelat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Velat luottolaitoksille	11 385	11 385
Velat asiakkaille	3 502 418	3 502 418
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	100 220	100 220
Lisäosuuspääoma	37 512	37 512
Rahoitusvelat yhteensä	3 651 534	3 651 534

Velat asiakkaille -tase-erä sisältää muita kuin rahoitusvelkoja 2 672 tuhatta euroa.

RAHOITUSVARAT 31.12.2015

(1 000 euroa)	Lainat ja saamiset	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Suojaavat johdannaiset	Myytavissä olevat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Käteiset varat	172 899	-	-	-	172 899
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	-	3 383	-	-	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	129 327	-	-	-	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 013 972	-	-	-	3 013 972
Johdannaiset	-	-	5 356	-	5 356
Sijoitusomaisuus					
Saamistodistukset	-	-	-	311 983	311 983
Osakkeet ja osuudet	-	-	-	289 823	289 823
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	-	-	24 412	24 412
Rahoitusvarat yhteensä	3 316 198	3 383	5 356	626 218	3 951 155

Sijoitusomaisuus -tase-erä sisältää lisäksi sijoituskiinteistöt 34 098 tuhatta euroa, jotka eivät kuulu rahoitusvaroihin. Vahinkovakuutustoiminnan varat sisältää muita kuin rahoitusvaroja yhteensä 13 198 tuhatta euroa, joista pääosa muodostuu vakuutussaamisista asiakkailta.

Marraskuussa 2015 Bonum Pankki Oy:n hallitus päätti sijoituspolitiikan muutoksesta, jonka seurauksena Bonum Pankki Oy:n eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 63 744 tuhatta euroa uudelleenluokiteltiin myytävissä oleviksi sijoituksiksi. Luokittelumuutoksen seurauksena kaikki POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä eräpäivään asti pidettävien luokkaan luokitellut sijoitukset 67 367 tuhatta euroa oli uudelleenluokiteltava myytävissä oleviksi sijoituksiksi. IAS 39 -standardin mukaan POP Pankki -ryhmä ei voi luokitella sijoituksia eräpäivään asti pidettävien luokkaan tilikausien 2016 ja 2017 aikana.

RAHOITUSVELAT 31.12.2015

(1 000 euroa)	Muut rahoitusvelat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Velat luottolaitoksille	112 783	112 783
Velat asiakkaille	3 337 170	3 337 170
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	24 188	24 188
Lisäosuuspääoma	58 231	58 231
Rahoitusvelat yhteensä	3 532 372	3 532 372

Velat asiakkaille -tase-erä sisältää muita kuin rahoitusvelkoja 5 643 tuhatta euroa.

LIITE 10 LAINAT JA SAAMISET

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	47 164	63 415
Muut	26 351	65 912
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta yhteensä	73 515	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta		
Lainat	3 107 229	2 919 646
Valtion varoista välitetyt lainat	7 311	9 026
Takaussaamiset	49	184
Käytetyt tililuotot	41 927	44 002
Luottokorttisaamiset	31 296	39 395
Muut saamiset	868	1 720
Lainat ja saamiset asiakkailta yhteensä	3 188 681	3 013 972
Lainat ja saamiset yhteensä	3 262 196	3 143 299

POP Pankki -ryhmään kuuluvat POP Pankit ovat lisäksi välittäneet Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n luottoja. POP Pankkien välittämien luottojen määrä 31.12.2016 oli 33 311 (203 105) tuhatta euroa. Yhteistyö on päättymässä ja kaikki lainat siirretään POP Pankkien taseisiin kesään 2017 mennessä.

TILIKAUDELLA KIRJATUT ARVONALENTUMISTAPPIOT LAINOISTA JA SAAMISISTA

(1000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Arvonalentumistappioiden lisäykset	-7 336	-5 768
Arvonalentumistappioiden peruutukset	777	827
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	-101	-357
Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	1 919	4 652
Lopulliset luottotappiot	-1 997	-4 314
Arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista kauden lopussa	-6 731	-4 961

LAINOJEN JA SAAMISTEN KERTYNEET ARVONALENTUMISTAPPIOT TASEESSA

	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Arvonalentumistappiot kauden alussa 1.1.	16 933	16 286
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	7 336	5 768
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-777	-827
+/- Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	101	357
- Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	-1 927	-4 652
Arvonalentumistappiot kauden lopussa	21 667	16 933

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

LIITE 11 SIIJOITUSOMAISUUS

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	411 948	311 983
Osakkeet ja osuudet	305 816	289 823
Sijoituskiinteistöt	36 598	34 098
Sijoitusomaisuus yhteensä	754 362	635 904

*Oikaistu ks. liite 3

MYYTÄVISSÄ OLEVIEN RAHOITUSVAROJEN ARVONALENTUMISTAPPIOT

(1 000 euroa)	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Arvonalentumistappiot 1.1.2016	376	5 829	6 205
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	7	1 446	1 452
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-8	-3 569	-3 577
Arvonalentumistappiot 31.12.2016	375	3 705	4 081

(1 000 euroa)	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Arvonalentumistappiot 1.1.2015*	329	805	1 134
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	47	6 456	6 504
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-	-1 433	-1 433
Arvonalentumistappiot 31.12.2015	376	5 829	6 205

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

LIITE 12 VAHINKOVAKUUTUSTOIMINNAN VARAT

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	5 806	7 900
Joukkovelkakirjalainat	22 824	16 512
Muut varat		
Muut saamiset		
Ensivakuutustoiminnasta	13 749	13 034
Muut saamiset	537	164
Vahinkovakuutustoiminnan varat yhteensä	42 915	37 610

LIITE 13 VELAT LUOTTOLAITOKSILLE JA ASIAKKAILLE

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Velat luottolaitoksille		
Vaadittaessa maksettavat	5 893	84 175
Muut kuin vaadittaessa maksettavat	5 492	28 607
Velat luottolaitoksille yhteensä	11 385	112 783
Velat asiakkaille		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	2 559 514	2 424 924
Muut kuin vaadittaessa maksettavat	935 748	903 469
Muut rahoitusvelat		
Muut kuin vaadittaessa maksettavat	9 829	14 421
Velat asiakkaille yhteensä	3 505 090	3 342 813
Velat luottolaitoksille ja asiakkaille yhteensä	3 516 475	3 455 596

LIITE 14 VAHINKOVAKUUTUSTOIMINNAN VELAT

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Vakuutusvelka	26 586	21 889
Velat ensivakuutustoiminnasta	235	692
Velat jälleenvakuutustoiminnasta	189	369
Muut	5 411	4 617
Vahinkovakuutustoiminnan velat yhteensä	32 420	27 567

VAKUUTUSVELKA

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Vakuutusmaksuvastuu	12 899	11 960
Jälleenvakuuttajien osuus	-	-
Korvausvastuu	14 751	9 929
Jälleenvakuuttajien osuus	-1 064	-
Vakuutusvelka yhteensä	26 586	21 889

Vakuutusvelka muodostuu vakuutusvastuusta ja korvausvastuusta. Vakuutusmaksutuloon kirjataan vakuutusmaksut niiltä sopimuskausilta, jotka ovat alkaneet tilikauden aikana. Katsauskauden jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutusmaksutulosta kirjataan taseeseen vakuutusmaksuvelkana. Korvausvastuu muodostuu sekä tapauskohtaisesti että aikaisempiin vakuutusmaksutuottoihin suhteutetusta kollektiivivarauksesta ja sisältää korvaukset kauden päättyessä jo sattuneista, mutta vielä maksamatta olevista vahingoista sekä vielä ilmoittamatta olevista vahingoista.

LIITE 15 YLEISEEN LIIKKEESEEN LASKETUT VELKAKIRJAT

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Joukkovelkakirjalainat	99 521	23 356
Muut		
Sijoitustodistukset	699	832
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat yhteensä	100 220	24 188

POP Pankkien keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj laski liikkeeseen tilikaudella kolmivuotisen 100 miljoonan euron vakuudettoman vaihtuvakorkoisen joukkovelkakirjalainan. Laina on listattu Helsingin pörssiin.

LIITE 16 ANNETUT VAKUUDET

ANNETUT VAKUUDET

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Pantit	2 164	3 442
Kiinnitykset	400	536
Suomen Pankille annettu vakuus	36 403	27 553
Annetut vakuudet yhteensä	38 967	31 531

LIITE 17 TASEEN ULKOPUOLISET SITOUMUKSET

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Takaukset	23 727	24 508
Luottolupaukset	193 807	186 773
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	217 534	211 281

LIITE 18 KÄYVÄT ARVOT ARVOSTUSMENETELMÄN MUKAISESTI**TOISTUVASTI KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTETUT ERÄT 31.12.2016**

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat					
Pankkitoiminta	-	-	1 681	1 681	1 681
Johdannaiset					
Pankkitoiminta	-	2 541	-	2 541	2 541
Myytäviksi olevat rahoitusvarat					
Pankkitoiminta	506 889	194 841	16 035	717 764	717 764
Vakuutustoiminta	28 629	-	-	28 629	28 629
Rahoitusvarat yhteensä	535 518	197 381	17 715	750 615	750 615

JAKSOTETTUUN HANKINTAMENOON ARVOSTETUT RAHOITUSVARAT 31.12.2016

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Lainat ja saamiset					
Pankkitoiminta	-	3 290 469	-	3 290 469	3 262 196
Jaksotettuun hankintameno- arvostetut varat yhteensä	-	3 290 469	-	3 290 469	3 262 196
Rahoitusvelat					
Muut rahoitusvelat					
Pankkitoiminta	-	3 652 913	-	3 652 913	3 651 534
Jaksotettuun hankintameno- arvostetut velat yhteensä	-	3 652 913	-	3 652 913	3 651 534

TOISTUVASTI KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTETUT ERÄT 31.12.2015

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat					
Pankkitoiminta	-	-	3 383	3 383	3 383
Johdannaiset					
Pankkitoiminta	-	5 356	-	5 356	5 356
Myytavissä olevat rahoitusvarat					
Pankkitoiminta	463 754	94 675	30 959	589 388	589 388
Vakuutustoiminta	24 412	-	-	24 412	24 412
Muut	12 418	-	-	12 418	12 418
Rahoitusvarat yhteensä	500 583	100 032	34 342	634 957	634 957

JAKSOTETTUUN HANKINTAMENOON ARVOSTETUT ERÄT 31.12.2015

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Lainat ja saamiset					
Pankkitoiminta	-	3 123 949	-	3 123 949	3 143 299
Jaksotettuun hankintameno- arvostetut varat yhteensä	-	3 123 949	-	3 123 949	3 143 299
Rahoitusvelat					
Muut rahoitusvelat					
Pankkitoiminta	-	3 519 270	-	3 519 270	3 532 372
Jaksotettuun hankintameno- arvostetut velat yhteensä	-	3 519 270	-	3 519 270	3 532 372

Rahoitusvarojen ja -velkojen käyvän arvon määrittäminen

Rahoitusvarat ja -velat merkitään taseeseen käypään arvoon tai jaksotettuun hankintameno- tai rahoitusinstrumenttien luokittelu ja arvostaminen on kuvattu tarkemmin tilinpäätöksen liitteessä 2 POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteet.

Käyvän arvon hierarkiat

Taso 1 sisältää rahoitusinstrumentit, joiden arvo määräytyy likvideiltä markkinoilta saatavien markkinahintanoteerausten perusteella. Likvideiksi markkinoiksi katsotaan sellaiset markkinat, joilta hintanoteeraukset saadaan säännöllisesti. Tähän ryhmään merkitään kaikki julkisesti noteeratut arvopaperit.

Taso 2 sisältää sellaiset rahoitusinstrumentit, joiden arvostuksessa käytetään yleisesti hyväksytyjä arvostusmenetelmiä tai -malleja, jotka perustuvat todennettavissa oleviin markkinahintoihin perustuviin oletuksiin. Tasolle 2 merkittyjen rahoitusinstrumenttien käypä arvo voi perustua esimerkiksi rahoitusvälineen osien markkinanoteerauksesta johdettuun arvoon. Tähän ryhmään merkitään mm. korkojohdannaiset sekä muut instrumentit, joilla ei käydä kauppaa likvideillä markkinoilla.

Taso 3 sisältää sellaiset rahoitusinstrumentit ja muut varat, joiden käypä arvo ei perustu markkinanoteerauksiin tai arvostusmenetelmien tai -mallien avulla todennettavissa olevien markkinahintojen perusteella laskettuun arvoon. Arvostusmenetelmissä käytettyihin oletuksiin liittyy usein epävarmuutta. Tasolle 3 merkittyjen varojen käypä arvo perustuu usein kolmannelta osapuolelta saatuun hintatietoon. Tähän ryhmään merkitään noteeraamattomat osakkeet ja rahastot sekä sijoituskiinteistöt.

Siirrot käyvän arvon hierarkiatasojen välillä

Siirrot hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaneen tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä.

Tilikaudella 2016 on siirretty arvopapereita 4 947 (10 099*) tuhatta euroa hierarkiatasolta 3 hierarkiatasolle 1. Kyseisille myytävissä oleville saamistodistuksille ei aiemmin saatu säännöllisesti julkista noteerausta, minkä vuoksi ne oli vertailukaudella luokiteltu hierarkiatasolle 3.

TASOLLE 3 MERKITYJEN TOISTUVASTI KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTETTUJEN RAHOITUSVAROJEN TAPAHTUMAT

Tasolle 3 merkittyjen käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavien rahoitusvarojen tapahtumat

(1 000 euroa)	1.1. - 31.12.2016 Pankkitoiminta	1.1. - 31.12.2015* Pankkitoiminta
Kirjanpitoarvo 1.1.	3 383	3 477
+ Hankinnat	196	-
- Myynnit	-368	-50
- Vuoden aikana erääntyneet	-1 600	-
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoituneet arvomuutokset	34	-
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoitumattomat arvomuutokset	36	-44
Kirjanpitoarvo kauden lopussa	1 681	3 383

Tasolle 3 merkittyjen myytävissä olevien rahoitusvarojen tapahtumat

(1 000 euroa)	1.1. - 31.12.2016 Pankkitoiminta	1.1. - 31.12.2015* Pankkitoiminta
Kirjanpitoarvo 1.1.	30 959	44 166
+ Hankinnat	4 052	5 081
- Myynnit	-12 435	-3 653
- Tilikauden aikana erääntyneet	-1 105	-5 183
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoituneet arvomuutokset	-668	118
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoitumattomat arvomuutokset	-50	30
+/- Laajan tuloksen eriin kirjatut arvomuutokset	228	499
- Siirrot tasolle 1 ja 2	-4 947	-10 099
Kirjanpitoarvo 31.12.	16 035	30 959

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

HERKKYYSANALYYSI TASOLLE 3 MERKITYILLE RAHOITUSVAROILLE

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Kirjanpitoarvo	Mahdollinen vaikutus omaan pääomaan	
		Positiivinen	Negatiivinen
Pankkitoiminta	15 925	1 481	-1 481
Myytävissä olevat rahoitusvarat yhteensä	15 925	1 481	-1 481

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Kirjanpitoarvo	Mahdollinen vaikutus omaan pääomaan	
		Positiivinen	Negatiivinen
Pankkitoiminta	31 446	3 258	-3 258
Myytävissä olevat rahoitusvarat yhteensä	31 446	3 258	-3 258

Tasolle 3 merkittyjen toistuvasti käypään arvoon arvostettavien rahoitusvarojen käyvän arvon herkkyys on laskettu korkosidonnaisille sijoituksille olettamalla korkotason muuttuvan yhden prosentin ja muille sijoituksille olettamalla arvopaperin käyvän arvon muuttuvan 15 prosenttia.

POP Pankki -ryhmällä ei ole kertaluonteisesti käypään arvoon arvostettuja varoja.

LIITE 19 LÄHIPIIRITIEDOT

POP Pankki -ryhmän lähipiiriin kuuluvat POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Lähipiiriin kuuluu myös POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtaja ja hänen sijaisensa. Lisäksi lähipiiriin kuuluvat edellä mainittujen henkilöiden määräysvallassa olevat yritykset

Alla on esitetty liiketapahtumat johtoon kuuluvien avainhenkilöiden ja muiden lähipiiriin kuuluvien tahojen kanssa. Johtoon kuuluvia avainhenkilöitä ovat hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet sekä POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtaja ja hänen varahenkilönsä.

LIIKETAPAHTUMAT LÄHIPIIRIIN KUULUVIEN TAHOJEN KANSSA

(1 000 euroa)	Johtoon kuuluvat avainhenkilöt			Muut
	2016	2015	2016	2015
Varat				
Luotot	2 813	2 622	3 743	924
Velat				
Talletukset	1 527	1 620	1 999	352
Taseen ulkopuoliset sitoumukset				
Luottolupaukset	76	47	5	1
Takaukset	630	504	902	342
Lähipiirin sijoitukset muihin osuuksiin kuin jäsenosuuksiin	241	220	106	96
Lähipiirin omistamat jäsenosuudet (kpl)	31	31	22	22

(1 000 euroa)	Johtoon kuuluvat avainhenkilöt		Muut	
	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Tuotot ja kulut				
Korkotuotot	26	28	56	12
Korkokulut	12	17	15	2
Vakuutusmaksutuotot	16	17	9	3

JOHTOON KUULUVIEN AVAINHENKILÖIDEN SAAMA KOMPENSAATIO

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet	2 284	2 441
Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet	36	44
Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden saama kompensatio yhteensä	2 319	2 486

* Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015. Ks. Liite 1.

LIITE 20 VAKAVARAISUUS

POP Pankkien yhteenliittymä muodostuu keskusyhteisöstä (POP Pankkiliitto osk), keskusyhteisön jäsenluottolaitok-
sista, jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluvista yrityksistä ja sellaisista luottolaitoksista, rahoituslaitoksista
ja palveluyrityksistä, joiden äänivallasta edellä mainitut yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet. Tarkemmat tiedot
yhteenliittymään kuuluvista yhteisöistä on ilmoitettu liitteessä 1.

Pilari III -julkistamisvaateita on esitetty POP Pankki -ryhmän yhdistellyn IFRS-tilinpäätöksen riskienhallintaa ja
vakavaraisuuden hallintaa käsittelevässä liitteessä 4 sekä hallinto- ja ohjausjärjestelmiä käsittelevässä liitteessä
3. Palkitsemista koskevat julkistamisvaateet on esitetty hallinto- ja ohjausjärjestelmiä koskevassa liitteessä 3 sekä
henkilöstökuluja koskevassa liitteessä 13 ja 59.15.

POP Pankkien yhteenliittymän luottoriskin pääomavaade lasketaan standardimenetelmällä ja operatiivisen riskin
pääomavaade perusmenetelmällä. Markkinariskin pääomavaade lasketaan perusmenetelmällä valuuttapositionalle.

VAKAVARAISUUDEN YHTEENVETO

(1000 euroa)	31.12.16	31.12.15
Omat varat		
Ydinpääoma ennen vähennyksiä	486 655	461 632
Vähennykset ydinpääomasta	-5 245	-6 089
Ydinpääoma (CET1) yhteensä	481 410	455 542
Ensisijainen lisäpääoma ennen vähennyksiä	6 897	10 545
Vähennykset ensisijaisesta lisäpääomasta	-	-
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	6 897	10 545
Ensisijainen pääoma (T1 = CET1 + AT1)	488 307	466 087
Toissijainen pääoma ennen vähennyksiä	2 759	3 164
Vähennykset toissijaisesta pääomasta	-	-
Toissijainen pääoma (T2) yhteensä	2 759	3 164
Omat varat yhteensä (TC = T1 + T2)	491 065	469 251
Riskipainotetut erät yhteensä	2 308 526	2 252 853
josta luottoriskin osuus	2 084 072	2 038 332
josta vastuun arvonokaisuriski (CVA)	1 321	3 599
josta markkinariskin osuus (valuuttakurssiriski)	25 597	24 892
josta operatiivisen riskin osuus	197 536	186 031
Luottolaitoslain mukainen kiinteä lisäpääomapuskuri (2,5 %)	57 713	56 321
Vastasyklinen pääomapuskuri	222	253
Ydinvakavaraisuussuhde (CET1-%)	20,9 %	20,2 %
Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla (T1-%)	21,2 %	20,7 %
Kokonaisvakavaraisuussuhde (TC-%)	21,3 %	20,8 %
Vähimmäisomavaraisuusaste		
Ensisijainen pääoma (T1)	488 307	466 087
Vastuut yhteensä	4 291 563	4 283 948
Vähimmäisomavaraisuusaste, %	11,4 %	10,9 %

POP Pankki
Lähellä ihmistä